

పుజా సూక్తం

తెలుగు సామెతల సంకలనం

ప్రచురణ :

రిజిస్టర్డ్ నెం. 1/64

యూవభారతి

సాహితీ సాంస్కృతిక సంస్థ
క, కింస్సే, సికింద్రాబాదు. రె

PRAJASUKTHAM

A COLLECTION OF TELUGU SAYINGS

మువఱుక

పఱుక : 19

ప్రథమముద్రణ : 3,200 ప్రతులు

డిసెంబర్ 2, 1973.

ద్వితీయ ముద్రణ : 5,2000 పఱుకులు

డిసెంబర్ 25, 1973.

ముఖపత్ర రచన, అక్షరాలంకరణ :

శ్రీ శీలా వీర్రాజు

ముద్రణ : ముఖచిత్రముద్రణ :

విజయశ్రీ ప్రింటింగ్ వర్క్స్, బషిర్ జాగ్, హైదరాబాద్

పఱుకులకు :

మువఱుక

5, కింగ్స్ వే, సికిందరాబాదు - 500003.

కార్యాలయం :

ఆంధ్ర సారస్వత పరిషత్తు భవనములు

తిలక్ రోడ్డు, హైదరాబాదు-500001.

ఫెల్ : రెండు రూపాయలు.

రెండవ ముద్రణ మాట :

“ప్రజాసూక్తం”—ప్రజాదరణకు పాత్రమైనందుక, ఆనందంగా ఉంది నెల తిరిగేలోపల్నే - 3,200 ప్రతులు చెల్లిపోయి, రెండవముద్రణను పొందే భాగ్యం ప్రజాసూక్తానికి దక్కించినందుకు తెలుగు పాఠకలోకానికి మరొకరి కృతజ్ఞతలు ప్రకటిస్తూ రెండవముద్రణను, అందిస్తున్నాం.

తేటతెనుగు డిలీట సామెతల మాట

మొదటి ముద్రణ :

అలోచనా స్వేచ్ఛ దేశంలోని నిర్మాణాత్మక శక్తులకు దోహదం కల్పించే విధంగానూ, కళాసృష్టికి ప్రతిభావ్యుత్పత్తులు ప్రోత్సహించే అయ్యే విధంగానూ, స్వక్రీత్య నిర్మాణం సామాజికాభ్యుదయంతో పెనవేసుకొని పోయే విధంగానూ, సాహిత్య సాంస్కృతిక కార్యక్రమాలు రూపొందించి, అప్పుడే ప్రజాస్వామ్యవ్యవస్థ ప్రజాశక్తులకు ఉద్దీపనం కల్పించ గలుగుతుంది. మనీషిలో అంతర్లీనంగావున్న ప్రజాప్రతిభల వికాసానికి అనువైన అవకాశాలేర్పడాలని ‘యువభారతి’ విశ్వాసం. ఈ విశ్వాసం పునాదిగా కడచిన పదేళ్ళనుండి ‘యువభారతి’ భాషా ప్రసరణానికి, సాహిత్యాభ్యుదయానికి ఇతోధికంగా కృషిచేస్తున్నది. సాహిత్యమైనంత తక్కువ వెలకు ఉత్తమ సాహిత్యాన్ని అందించి, అక్షరాస్యులలో సాహిత్యాసక్తిని పెంపొందించే పరస్పరావగాహనకు, సంస్కృతి పరిరక్షణకు దోహదం కల్పించాలని ‘యువభారతి’ పుస్తక ప్రచురణ, సదస్సులు, ఉపన్యాసమంజరి కార్యక్రమాలు, సాహిత్యపరమైన పోటీలు, వ్యాససంకలనాలు మొదలైనవి చేపట్టి, తెలుగుదేశంలోనేకాక యావద్భారత దేశంలోని తెలుగువాళ్ళ మన్ననలను పొందగలిగింది. తెలుగులోనేకాక విశ్వసాహిత్యం లోని మేలి భావాలను సరళ సుందరంగా అందించాలని సాహితీ వాహినీ పరంపరను ప్రారంభించి, యిప్పటికి పోతన ‘మందారమకరందాల’ను ప్రచురించింది. ‘వేమన్న వేదం’ రాబోతున్నది. ద్వైమాస పత్రికను నిర్వహించి ఆయా కవులకు సాహిత్య ప్రక్రియలకు సంబంధించిన వివిధాంశాలను సరళంగానూ, అందంగానూ అందించాలని ప్రజాశక్తి నిర్ణయించేసింది. ‘యువభారతి’తో సహకరిస్తున్న సాహితీమిత్రులకు ఉచితంగా అందజేయాలనే దృష్టితో యిప్పుడు ‘ప్రజాసూక్తం’ వెలువరిస్తున్నది.

ఈ ‘ప్రజాసూక్తా’న్ని రచించింది ప్రజలు. ఏదైనా పుట్టుక, ముసుల పుట్టుక తెలియదన్నారు పెద్దలు. సామెతల పుట్టుకకూడ ఎవరికీ తెలియదు. నాటికర్త ఎవరో తెలియదు. కనుకనే వాటిని అపౌరుషేయాలని అన్నా వాదలేదు. అవి వేదాలవలెనే ఒక తరం మరొక తరానికి అందిస్తుంటే రాతపూతలంటే నోచుకోక, జనసామాన్యం నోళ్ళల్లో భద్రంగా పురిటూపున్న భాషా సంపద. సామెతను పున్నది పున్నట్లుగా వాడుకుంటేనే అందం. తమకు ఇష్టంపట్టిన మాడ్చులు చేర్చుట అన్నదాన్ని తెన్నాం.

ఈ లక్షణంహద మెదలకు పట్టస్తుంది. కనుకనే 'ప్రజాసూక్తం' అన్నాం తన అనుభవాన్ని ఏ జానపదుడో, పండితుడో భావావేశంలో అనిపింపటాడు. భావావేశంలో వెలువడినవి కాబట్టి, వాటిలో లయపుంది. పిన్నప్పడు చెవికి హాయినికొలిపే శబ్దసౌందర్యమూ వుంది. అందరికీ అర్థమయ్యే భాషావుంది. నిర్బరమైన సంక్షిప్తత వుంది కనుకనే అవి సుటిగా తుపాకిగుండువలె గుండెకు తాకుతాయి. వాటికి వ్యాఖ్యానం అక్కరలేదు. ప్రజల ఆనుభవాలకివే అందమైన వ్యాఖ్యానాల వంటివి కనుక ఇవి సహజంగానూ, సుళువుగానూ, సుందరంగానూ వుంటాయి. జనసామాన్యం నోళ్ళ కెక్కి రోళ్ళూ రోకళ్ళూ పాడుతాయి. సామెతలు ప్రజల ఆచారవ్యవహారాలను, కష్ట సుఖాలను, నిట్టూర్పులను, చరిత్రను తెలుపుతాయి. మహాకావ్యాల్లో చోటు సంపాదించుకొని ఆ కావ్యాల విలువను మెచ్చిస్తాయి. ఎంతో పెద్దకథను ఒక్కొక్కసారి మూడు మాటల్లో ముచ్చటగా చెప్పతాయి. చాలా సందర్భాల్లో భావప్రకటనకు దోహదం కల్గిస్తాయి. ఒక్క సామెతైనా రానివాడు నిజంగా ఒకరకంగా మూగవాడే. యతైనా, ప్రాసైనా యీ సామెతల్లో వుంటుంది. కొన్నిచోట్ల రెండూ వుంటాయి. యతిప్రాసలు సహజమైనవి కావని వాదించేవాళ్ళు సామెతల సంగతి తెలియనివాళ్ళే అనుకోవాలి.

ఈ సామెతలు సామాజిక జీవనంతోపాటు పయనించి ఇతర భాషల్లోకి ప్రవేశిస్తాయి. మన భారతదేశంలోని అన్ని భాషల్లోని సామెతలను సంతరించి పోల్చిచూస్తే వానిలో ఏకాత్మ భాసిస్తుంది. మన పురాణ గాథలన్నీ సామెతలుగా రూపొందాయి. మనసామాజిక జీవనానికి సామెతలు దర్పణం పట్టినవి ఆయుర్వేద ఔషధిరహేదాది చాస్త్రాల రహస్యాలు పామరులు అర్థంచేసుకొని ప్రచారం చేసిన తీరు తెన్నులు చీటిలో కనిపిస్తుంటాయి. ఇవ వ్యవసాయ ప్రధానమైన మన జాతీయ జీవితంలోని ఎన్నో అంశాలకు యీ సామెతలు సంకేతాలుగా నిలిచాయి. 'యువభారతి' యీ సామెతలను పేర్చికూర్చి ప్రచురించిస్తున్నది. ఈ పేర్పు కూర్పులన్నీ మా 'యువభారతి' ప్రధాన సంపాదకులూ, మా గౌరవ సభ్యులూ డాక్టరు జి. వి. సుబ్బి హృద్యంగా రచనల్లో జరిగినవి. ఈ విధంగా 'ప్రజాసూక్తం' రూపకల్పనకు తోడ్పడిన డాక్టరు సుబ్బిహృద్యంగారికి మనఃపూర్వకంగా అభివందనలను సమర్పిస్తున్నాము.

స్వల్పవ్యవధిలో 'ప్రజాసూక్తా'న్ని అందంగా అచ్చుపోసి అందించిన 'విజయశ్రీ ప్రింటింగ్ వర్క్స్' అధినేతలు శ్రీ ఏ. సూర్యనారాయణగారికి మా నమస్సులు.

ఈ 'ప్రజాసూక్తా'న్ని తెలుగు ప్రజలు సమాదరిస్తారని విశ్వసిస్తున్నాము.

ఇరివెంటి కృష్ణమూర్తి

అధ్యక్షుడు.

2.12.1960

యువ భారతి

యువభారతి పరిసరము

మనీషిలో అంకర్లినంగా, నిక్షిప్తంగా ఉన్న ప్రతిభా పరిమళాలు పరివ్యాప్తం కాగలిగినప్పుడే అతని సృజనాత్మక శక్తికి సార్థక్యం చేకూరుతుంది. సమాజంలో సౌందర్యం, సౌజన్యం, పెంపొందడానికి అనువైన వాతావరణం ఏర్పడుతుంది. పరస్పర రావగాహనం కలుగుతుంది. నిర్మాణాత్మక దృక్పథాలకు ప్రాచుర్యం లభిస్తుంది. సమైక్య భావాలు కుదురుకుంటాయి.

అలోచనా స్వేచ్ఛ జాతిప్రగతికి, దేశపురొగతికి దోహదం కలిగించే విధంగానూ, కళాసృష్టికి ప్రతిభా పుష్పపులు ప్రాతిపదికలు కాగలిగే విధంగానూ, వ్యక్తిత్వ నిర్మాణం సాంఘికాధ్యుడయ్యే పనిపనుకొనిపోయే విధంగానూ, సాహిత్య సాంస్కృతిక కార్యకలాపాలను సజీవజాతి నిర్వహించుకుంటుంది. ప్రజాస్వామ్య వ్యవస్థకు నాడుపోసేవి ప్రతిభా సామనస్యాలే.

యువభారతి కడచిన పదేళ్లుగా సమాజంలో సామరస్యాన్ని పెంపొందించేందుకు సాహిత్యంకంటే ఇతరమైన సాత్విక సాధనం లేదనే విశ్వాసంతో ఇతోధిక కార్యక్రమాలను రూపొందించి కృషిచేస్తున్నది.

పక్షానికి ఒకమారు శ్రీకృష్ణదేవరాయ ఆంధ్రభాషా నిలయంలో సాహిత్య సమావేశాలను ఏర్పరచి, యువభారతి తన సభ్యులకు సక్రమంగా ఆలోచించే వద్దతిని, అందంగా, శక్తివంతంగా, అర్థవంతంగా మాట్లాడగలిగే సామర్థ్యాన్నీ, నైపుణ్యాన్నీ ఎదుటివారి అభిప్రాయాలను సహనంతో వినే సహృదయాన్నీ, అలోచన రేకెత్తించి, విశేషాన్ని ఉద్ఘాటించే యగలిగే అధ్యయన శీలతనూ అలవరచేందుకు వివిధ దృక్కోణాలతో రూపొందించిన కార్యక్రమాలను నిర్వహిస్తున్నది.

సాధ్యమైనంత తక్కువ వెలకు వీలైనంత ఎక్కువమందికి ఉత్తమ సాహిత్యాన్ని ప్రజానికానికి అందిస్తే సాహిత్యంపట్ల అనురక్తి పెరుగుతుందనే నమ్మకంతో ప్రచురణ పూర్వవిరాళపద్ధతిని ప్రవేశపెట్టి సరస్వతీ సాక్షిచారం, జీవనగీత, కావ్యలహరి, చైతన్య లహరి, వికాసలహరి, వంటి సాహితీతపోమూర్తుల సందేశాల నందించే గ్రంథాలను పేస వేల సంఖ్యలో ప్రచురించి, ఉభయసగరాలలోని రసికులనేకాక యౌవద్యారత దేశంలోని సాహితీప్రియుల మన్ననలను పొందగలిగింది. 'మారుతున్న విలువలు-రచయితల

బాధ్యతలు' అనే ఒక గొప్పని నిర్వహించి, ఆ గొప్ప వ్యాసాంను 'రచన'గా ప్రచురించింది. భారత స్వాతంత్ర్య రజతోత్సవ సందర్భంగా కడచిన 25 ఏళ్ళలో తెలుగు దేశంలో సాంస్కృతిక సాహిత్య భాషా సంబంధమయిన తీరుతెన్నులను వివరిస్తూ నూరుగురు ప్రముఖుల వ్యాసాల సంపుటిని 'మహతి'గా ప్రచురించింది.

భారత దేశంలో ఎక్కడున్నా సరే-యువభారతి నిర్వహిస్తున్న సాహిత్యోద్యమంలో పాటవండుకోగలిగేందుకు రసికులకు సాహితీమిత్ర పథకాన్ని రూపొందించింది. ఇప్పటికి దాదాపు 5 వేలమంది సహృదయులు సాహితీమిత్రులుగా చేరినారు. ఈ సాహితీమిత్రుల సాహితీ వికాసానికి తోడ్పడేందుకు ఒక కవితా సంకలనం 'ఉషస్సు'ను, 'రథావాహిని' అనే రెండు కథాసంకలనాలను ప్రచురించింది. యువభారతి సమ్యక్ కవిత్వా, కథా సంకలనాలు 'వీచికలు-ఆక్షరాలు-స్వరాలు-ఉదయం కూడా వెలువడినవి.

యువభారతికి మూలనిధి ఏర్పరచిన దానివల్ల వచ్చే ఆదాయంతో ఈ సాహిత్య కార్యక్రమాలను మరింత సులభంగా, ప్రయోజనాత్మకంగా, విస్తృతంగా, నిర్దుష్టంత నిర్వహించాలనే ఉద్దేశ్యంతో 'భారతీమిత్ర', 'భారతీభూషణ' పథకాలను రూపొందించినాము.

జంటనగరాలలో చేనవేల సంఖ్యలో భాషాభిమానులను ఆకర్షించి, పెద్ద ఎత్తున సాహిత్య సభలను యువభారతి నిర్వహించ గలిగింది. తెలుగు సాహిత్యం గురించి తెలుగువారికి తెలుపడమేకాదు, అన్యభాషీయులకు గూడా తెలుపబూనుకోవడంలో దౌచిత్యముందని అలాగే అన్యసాహిత్య సంస్కృతుల విశేషాలను తెలుగువారు తెలుసుకోవలసిన అనుసరం ఎంతయినా ఉందని మా విశ్వాసం. దీనికి నాందిగా 34 ఇంగ్లీషు వ్యాసాల సంకలనం 'Free India Forges Ahead' ను వెలువరించింది.

మైత్ర పోతన భాగవతంలోని యాభై రెండు పద్యాలను 'మందార మకరందాలు'గా ముద్రాపించాము. ని. నారాయణరెడ్డిగారి కమనీయ వ్యాఖ్యతో ప్రచురించి, లక్షప్రతులు అందించాలనే సంకల్పంతో మొదటిముద్రణ 25 వేల ప్రతులను ఒక రూపాయకి అందించి, రెండవ ముద్రణకు పూనుకుంది. మన తెలుగులోనే కాకుండా విశ్వ సాహిత్యాన్ని తమ ప్రతిభా ప్రభావంతో సంపన్నం చేసిన మహనీయుల సందేశాలనుకూడా 'సాహితీవాహిని' పరంపరలో వెలువరించాలని, ద్వైమాసిక పత్రికగా ఈ 'సాహితీవాహిని'ని నిర్వహించి ఒక్కొక్క సంచికలో ఒక్కొక్క కవినో, సాహిత్య ప్రక్రియనో, విజ్ఞాన విషయాన్నో తెలుగు పాఠకలోకానికి అందించాలని ప్రణాళిక రూపొందించినాము.

నూరేళ్ళ తెలుగు నవల ప్రపంచ సాహిత్యానికి అందించిన కానుకగా చిరకాలం నిలువ గలిగే దాదాపు 22 నవలలను గురించి సాహిత్యాత్మక పరిచయ వ్యాసాలను ఇంగ్లీషులో వ్రాయించి 'Telugu Novel'గా 1974లో ఆనంద ఉగాదినాడు వెలువరించనున్నది. ఆనంద ఉగాదినాడు 'సాహితీవాహిని'లో రెండవ తరంగంగా 'వేమన్న

వేదం'ను వెలువరించనున్నది. 1974 లో 'యువత' గోష్ఠిని నిర్వహించడానికి ప్రకాశం పట్టణం చేపట్టింది. దేశంలో యువకులు నిర్వహించిన, నిర్వహిస్తున్న, నిర్వహించబడిన పాత్రను గూర్చి చదువరి పరిశీలన ఈ గోష్ఠి లక్ష్యం. దాదాపు 100 వ్యాసాల పరిచయం కూడా 'యువత' అనే పేరుతో గోష్ఠి వ్యాసపరిచయంగా వెలువడుతుంది.

ఉదాహరణకు మేము చేస్తున్న భాషాసేవకు అందదండలుగా నిలిచింది ప్రజలు, వారి సౌహార్దం, భాషాస్థిరత్వం, ఇదే మా పెట్టుబడి. మా తపస్సు ఫలించి తెలుగు దేశంలో అభ్యయన శీలత, సౌజన్యం, పెంపొందాలని ఆశంపిస్తున్నాం.

ఇరివెంటి కృష్ణమూర్తి

2-12-1973

అభ్యుదయ

యువత

'సాహితీవాహినిలో'

రెండవ తరంగం

*

వేమన్న సూక్తుల్లో

మన్నితైన

కొన్ని మూక్తికాలు

అవిష్కరణ :

'ఆనంద' ఉగాది

24-3-1974

వెల : రూపాయే :

పోస్టేజి 0.25 అదనం

త్వరపడి

మీ కాపీని సొంతం

చేసుకోండి :

యువభారతి పక్ష సమావేశాలు

యువభారతి, ప్రతినెలా
మొదటి ఆదివారం, మూడవ ఆదివారం

మైసూర్ బజారులోని

శ్రీకృష్ణదేవరాయాంధ్ర భాషానియంత్రో
పద్యహస్తం 2-30 గం॥౧౭౦ సమావేశమవుతుంది.
సహృదయులందరూ ఆహ్వానితులే !

YUVABHARATHI

CELEBRATES
THE
CENTENARY OF
TELUGU NOVEL

WITH THE
PUBLICATION OF

TELUGU NOVEL

Date of Release

24-3-1974

"ANANDA" UGADI

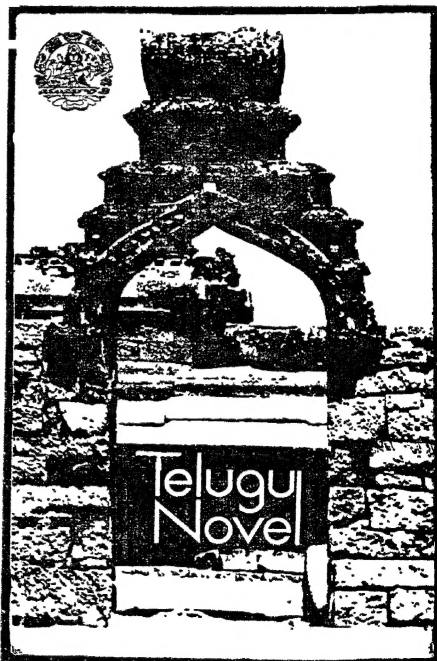
Pre-Publication

Price Rs. 5-00

Post-Publication

Price Rs. 10-00

**Hurry up to own
Your copy !**

ప్రజా సూక్తం

తెలుగు స్థానైతలు

అ

“అ అ”ని రావు, అగ్రతాంబూలం మాత్రం కావాలి !

అంతేలేనికోతి లంకంతా చెరిచిందట.

అంగట్లో అరువు; తలమీద బరువు !

అంగట్లో ఎక్కువైతే ముంగిట్లోకి వస్తుంది.

అంగట్లో బెల్లానికి గుళ్ళోలింగానికి నైవేద్యం.

అంచుడాడేకాని, పంచెడాబు లేదు.

అంటే ఆరడి అవుతుంది, అనకుంటే అయిసవుతుంది.

అండలుంటే కొండలుదాటవచ్చు.

అంత ఉరిమీ ఇంటేనా కురిసేది ?

అంతా తెలిసినవాడులేడు, ఏమీ తెలియనివాడూలేడు.

అంత్యనిష్ఠురంకన్నా ఆదినిష్ఠురం మేలు.

అందం చూచినట్లు నాగరకత నష్టమైనట్లు.

అందముంటే ఆయెనా ? అదృష్టము ఉండవద్దా ?

అందని మానిపండ్లకు అఱ్ఱులు సాచినట్లు.

అందటికి శకునం చెప్పేబల్లి, తానుపోయి కుడితిలో పడ్డట్టు.

అందటికి అన్నంపెట్టేవాడు రైతే !

అందటిని మెప్పించడం అలవిగానిపని.

అందఱూ అందరిమెక్కితే, మోసేవారెవరు ?

అందానికి పెట్టినసొమ్ము ఆపదకు అడ్డంవస్తుంది.

అంబలి తాగేవాడికి మీసాలెగబెట్టేవాడొకడు.

అకటా వికటపురాజుకు అవివేకి ప్రధాని, చాదస్తపు పరివారము.

అక్కచెల్లెళ్ళకు అన్నంపెట్టి లెక్కవ్రాసినట్లు.

అక్కఱకు ఒదవని అర్థమెందుకు ? అక్కఱకురాని చుట్టమెందుకు ?

అక్కఱకు వచ్చినవాడే అయినవాడు.

అగ్రహారం పోతే పోయిందికాని, ఆత్మ అంతా బాగా తెలిసింది.

అగ్గిచూపితే వెన్న అడక్కుండా కరుగుతుంది.

అగ్గువ అయితే అంగడికి వస్తుంది.

అగ్గువ అయితే అందరూ కొంటారు.
 అచ్చివచ్చిన ధూడు అడుగేచాలు.
 అచ్చొప్పిన ఆబోతులొగ.
 అయికులు బొక్కెనోరు, అడిపోసుకునేనోరు ఊరుకోవు.
 అడక్కుండా చెప్పులిచ్చాడు, అడిగితే గుఱ్ఱమిస్తాడని అనుకొన్నట్లు.
 అడవిపంది చేనుమేసిపోతే, ఊరపంది చెవులు కోసినట్లు.
 అడవిని గాలిన పెన్నెల, ముదిమిని చేసిన పెండ్లి.
 అడిగిరే చిరాకు, అడుగకపోతే పరాకు.
 అడిగినట్లు యిస్తే, కడిగినట్లు పోతుంది.
 అడిగేవాడికి చెప్పేవాడు లోకువ.
 అడియాన, పొడియాన దుఃఖానికి కారణం.
 అడుక్కొని తినేవాళ్ళకు అరవై ఊళ్లు.
 అడుగు తప్పితే పిడుగు తప్పతుంది.
 అడుగున ఎరువుకొద్దీ పైన బంగారం.
 అడుసు త్రొక్కనేల? కాలు కడుగనేల?
 అడ్డబొట్టువాడు నిలుపుబొట్టువాడు తగవులాడి, సత్రం తగులబెట్టినట్లు.
 అడ్డాలనాడు బిడ్డలుగాని, గడాలనాడు బిడ్డలా?
 అతికించిన కోరమీసం అట్టే నిలుస్తుందా?
 అతిరహస్యం బట్టబయలు.
 అతివినయం ధూర్జలక్షణం.
 అతుకులబొంత గితుకులబాట.
 అత్తకాలము కొన్నాళ్ళు, కోడలికాలం కొన్నాళ్ళు.
 అత్త చేసిన పనికి ఆరళ్ళు లేవు.
 అత్తలేనికోడలు త్రమురాలు, కోడలులేనత్త గుణవంతురాలు.
 అత్తసొమ్ము అల్లాడికి ధారవోసినట్లు.
 అదను ఎటిగి నేద్యం, పదును ఎటిగి పైరు.
 అదిగో పులి అంటే, ఇదిగోతోక అన్నట్లు.
 అదునుచూచి పొదలో చల్లినా పండుతుంది.
 అదృష్టం చెప్పిరాదు, దురదృష్టం చెప్పిపోదు.
 అదృష్టం చండితే, ఆరు సూరపుతాయి.
 అచ్చొట్టం అందరూమెక్కిస్తానంటే, బుద్ధి యురదలోకి లాక్కెళ్ళిందట

అదే ఊరైరే, రోళ్ళు రూయవా :

అద్దద్ద అనేవానికి అర్థరూపాయి ; మొద్దుకొద్దేవానికి పెద్దదుడ్డు.

అద్దెకు వచ్చిన గుడ్డలు అగడ్తలు దాటుతవా ?

అధికారికి చెవులుంటాయగాని, కళ్లుండవు.

అనగా అనగా రాగం, తినగా తినగా రోగం.

అనిపించుకోవలెనా అత్తగారు ? అన్నట్లు.

అనిత్యాని శరీరాజి, అందఱుసాము మనకేరాని.

అనుభవమే శాస్త్రం, మాటలే మంత్రాలు.

అనువుగానిచోట అధికులమనరాదు.

అన్నం వుడికిందో లేదో, అంతా పట్టి చూడనక్కరలేదు.

అన్నపీక్షయేకాని, అక్షరపీక్షలేదు.

అన్నదేవర నన్నదిస్తే, అన్నీ అణుగుతవి.

అన్నము అరఘడియలో అరుగుతుంది, అదరఘ శాశ్వతంగా ఉంటుంది.

అన్నవారుబాగున్నారు, పడినవారుబాగున్నారు, నడుమ ఉన్ననారే సరిగిచచ్చాడు.

అన్నీ అమర్చిన తరువాత అత్తగారు వేయిపెట్టినట్లు.

అన్నీ ఉన్నవి స్తరి అజగిమణిగి ఉంటుంది, ఏమీలేనివి స్తరి ఎగిరెగిరి పడుతుంది.

అన్నీ తెలిసినమ్మ అమావాస్యనాడుచస్తే, ఏమీ తెలియనమ్మ ఏకాదసినాడుచచ్చింది.

అన్నీ పండించిన రైతుకు అన్నమే కరువు.

అన్నేసి చూడు, నన్నేసి చూడు.

అన్నాయపు ఊరిలో అలూమొగుడికే అంకు.

అన్యాయపు సంపాదన అనర్హులంగా పోతుంది.

అప్పటి కోపము అన్యాయమెరుగదు.

అప్పకాచారివారి నన్నిధిలో అపశబ్దాలకు భయంలేదు.

అప్పు ఇచ్చినవాడు బాగు కోరును, తీసుకున్న వాడు చెడుగోరును.

అప్ప ఉబ్బి చచ్చింది, బావ ఎండి చచ్చాడు.

అప్పుచేసి కొప్పుతీర్చిందట.

అప్పుచేసి చెడును, చెట్టెక్కి చేయి విడిచి చెడును.

అప్పుచేసి పప్పుకూడు.

అప్పులేనిదే ఒక ఐశ్వర్యం.

అప్పుతీర్చి అంగట్లో కాపురం చేయాలి.

అప్పులున్నవాడివెంట, చెప్పులున్నవాడివెంట పోరాదు.

అబద్ధం చెబితే, నిజం చెప్పేవాడికంటే తారం కొట్టినట్లుండాని.

అబద్ధం చెప్తరావేమిరా ? వేన్నీళ్ళవించెలో ఏడు కొరమీన్లు ఉంటే.

అబద్ధాల పంచాంగానికి అరవై ఘడియలు త్యాజ్యం.

అప్పు తా పెట్టాపెట్టదు, అడుక్కు తినానివ్వదు.

అప్పుయినా అడగందే పెట్టదు.

అమ్మా ! నీ అల్లుడు వచ్చాడంటే, నన్నేమి చేస్తాడమ్మా !

నన్నే తీసికెత్తాడన్నట్లు.

అమరము నెమరుకువస్తే కావాలెందుకు కాలినా ?

అమ్మాయి పుట్టింది అంటే, ఆయువు నగం కుంగింది అన్నమాటే !

అయ్య సామెల్ల ఇంట్లోనే !

అయినవారు లోతుకుతీస్తే, కానివారు మిట్టకు తీస్తారు.

అయిపోయిన పెళ్ళికి మేళం ఎందుకు ?

ఆయుష్యం గట్టిగా వుంటే, అడవిలో వున్నా, అయోధ్యలో ఉన్నా ఒకటే.

అరచేతిలో ఉసిరికాయవలె.

అరగడియ భోగం, అరునెలలరోగం.

అరగచీసిన గంభపుచెక్కకు వాసన తగ్గనా ?

అరగని కూడు, జరగని మాట.

అరటాకుమీద ముల్లుపడ్డా, ముల్లుమీద అరటాకుపడ్డా, అరటాకుకే ముప్పు.

అరటిచెట్టు రెండుసార్లు గెలవేయినా !

అరవై ఆరు పిండిపంటలూ ఆవు చంటిలోనే ఉన్నాయి.

అరవై ఊళ్ళకు అమలుదారు ఆలికి దాసుడు.

అరవై ఏండ్లు నిండినవాణ్ణి ఆలోచన అడక్కు,

ఇరవై ఏండ్లు నిండనివానికి పెత్తనమీయకు.

అరుంధతీ గిరుంధతీ కనపడుటలేదు కాని,

ఆరువందలు అప్పుమాత్రం కనపడుతున్నది.

అర్ధబలంకంటే అంగబలం ఎక్కువ.

అర్థీలకు పనులుకావు, ఆశీర్వచనాలకు బిడ్డలు పుట్టరు.

అలకాపురం కొల్లగొట్టినా అదృష్టసీనుడికేమీ దక్కదు.

అల్పవిద్యుండు ఆక్షేపణకు పెద.

అలవి మీరితే అదృష్టమైనా విషమే.

అలికినయింట ఒలికినా అందమే.

అల్పాదిరి దివ్యవ్యం వస్తే, అర్హాత్రి గొడుగు పట్టుకున్నాడట.
 అల్లమంటే తెలియదా బెల్లంమాదిరి పుల్లగా ఉంటుంది అన్నాడట.
 అల్పాదికి చేసినపప్పు, అతిథికికూడ పనికివచ్చినట్లు.
 అవ్వకాలి : బువ్వకావారి.
 అశ్వర్థ ప్రదక్షిణం చేసి, కడుపుపట్టి చూచుకున్నట్లు.
 అనలేకోతి, దానికితోడు కల్లురాగింది ; అపైన లేచుకుట్టింది.
 అస్తమానం అరిచేసిల్లి ఎలుకల పట్టలేదు.

ఆ వూరికి ఈ వూరు ఎంతదూరమో, ఈ వూరికి ఆ వూరు అంతేదూరం.
 ఆరలి అయినవాడు ధర చెడకొడతాడు.
 ఆకలి ఎక్కువని రెండు చేతులతో తిన్నట్లు.
 ఆకలిగొన్న కరణము పాతరవిలె తీశాడట.
 ఆకలి రుచి ఎరుగదు, వలపు సిగ్గురుగదు.
 ఆకలిగొన్నవానికి అనుష్టప్పళ్ళోకాలతో కడుపు నిండుతుందా ?
 ఆకారం చూసి ఆశపడ్డానేగాని, అయ్యకు అందులో పనలేదు.
 ఆకారపుష్టి, నైవేద్యనష్టి.
 ఆ గొట్టు మంచిదయితే, ఆ ఊళ్ళోనే అమ్ముదుపోతుంది.
 అచార్యుడికి ద్రోహం చేసినా, అత్యకు ద్రోహం చేసికోరాదు.
 అడదాని బ్రతుకు అరటాకు వంటిది.
 అడదాన్ని చూచినా, అర్థాన్ని చూచినా, బ్రహ్మకై నా పుట్టు జన్మతెగులు.
 అడవిల్ల పుట్టినపుడే అధరపు పుడుతుంది.
 అడలేక అంగణం వంకర అన్నట్లు.
 అత్మస్తుతీ, పరనిందా, అర్థాపేక్షలేని మహానుభావుడికి నాకూడబ్బు,
 కుద్దచంకకు వాడికి డబ్బా ?
 అడబోయిన తీర్థ మెదురాయెనట్లులు.
 అదర్బాలు శిఖరమెక్కి కూర్చుంటే, అవసరాలు అగాధంలోకి ఈడుస్తాయి.
 ఆ దారి ఎక్కడికి పోతుంది అంటే, ఎక్కడకీపోదు,
 నేను పుట్టినది మొదలు ఇక్కడనే ఉంది అన్నట్లు.
 అపచకు పాపంలేదు.
 అపద మ్రొక్కులు, సంపద మలపులు.

ఆపదలో అష్టపదేవాడే చుట్టము.
 ఆపదలు దూరమైతే, అంతఃకరణాలు దూరమౌతవా ?
 అముదపువిత్తులు అణిముక్కలగునా ?
 అమెపేరు కంతలమ్మ, చూడబోతే బట్టతం.
 ఆరంభ హుడికి ఆర్పాటమెక్కువ.
 ఆరిపోయే దీపానికి బీప్తి ఎక్కువ.
 ఆరునెలలు సహవాసంచేస్తే, వారువీరవుతారు.
 ఆర్పాటరసికదొకడు, అనుభవ రసికుడింకొకడు, అలింగనరసికుడు మరొకడు.
 ఆరికి అన్నం పెట్టడం ఊరికి ఉపకారమా ?
 అవలిపంకవారు ఆత్మబంధువులు, తల్లిపంకవారు తగినవారు,
 తండ్రిపంకవారు దయాదులు.

అలి పంచాయితీ రామాయణం, పాలి పంచాయితీ భారతం.

అలుకుదురైతే, చేను కుదురు.
 అవాహనాలేదు, విసర్జనాలేదు.
 అవు నలుపైతే పాలు నలుపా ?
 అవుల మళ్ళించినవాడే అర్దునుడు.
 అవులు అవులు కుమ్మలాడితే లేగలకాళ్ళు విరిగినట్లు.
 అప్పు, దూడా ఉండగా గుంజ అరచినట్లు.
 ఆశకు అంతులేదు, నిద్రకు సుఖంలేదు.
 ఆశకు ముదిమిలేదు, అర్థికిసౌఖ్యంలేదు.
 ఆశ సిగ్గెలుగదు, నిద్ర సుఖమెరుగదు.
 అహారంపట్ల, వ్యవహారంపట్ల మొగమాటం పడరాదు.

ఇ

ఇంగువ కట్టిన గుడ్డ, బెల్లం వండిన పొయ్యి.
 ఇచ్చేవాడు తీసుకొనేవాడికి లోకువ.
 ఇచ్చేవాణ్ణి చూస్తే, చచ్చేవాడైనా లేస్తాడు.
 ఇచ్చేవానికి పత్రమువద్దు, చచ్చేవానికి మందువద్దు.
 ఇంటికంటే గుడి పదిలం.
 ఇంటికళ ఇల్లాలేచెలుతుంది.
 ఇంటికి వీపం ఇల్లాలే !

ఇంటికి ఒకపువ్వు, ఈశ్వరుడికొకదండ.
 ఇంటికి గుట్టు, మడికి గట్టు.
 ఇంటిగుట్టు లంకకుచేటు.
 ఇంటిదీపముని ముద్దుపెట్టుకుంటే, మీసాలన్నీ తెగకాలినవట !
 ఇంటిదొంగను ఈశ్వరుడయినా పట్టలేడు.
 ఇంటిపేరు కస్తూరివారు ఇంట్లో గబ్బిలాలకంపు.
 ఇంటిపేరు ఓరసాగరంవారు, ఇంట్లో మజ్జిగ చుక్కకు గతిలేదు.
 ఇంట్లో ఈగలమోత, బయట పల్లకిలమోత.
 ఇంట్లోదేవుణ్ణివదలి, వీధిలో దేవుణ్ణి మ్రొక్కినట్లు.
 ఇంట్లోపిల్లి, బయటపులి.
 ఇటువేస్తే హనుమంతుడు, అటువేస్తే వీరభద్రుడు.
 ఇదిగో పులి అంటే, అదిగోతోక అన్నట్లు.
 ఇద్దఱు పెండ్లాలు మగడు ఇఱుకునవడి చచ్చెనట.
 ఇనుము కరిగేచోట, ఈగలకు ఏంపని ?
 ఇనుము విరిగితే అతకవచ్చును. మనసువిరిగితే అతకలేము.
 ఇన్ని కంతులు కోశానుగాని, నా కంతి అంతనొప్పి మరేదీలేదు.
 ఇరుసున కందిపెట్టక, పరమేశ్వరుడి బండి అయినా పారదు.
 ఇల్లయకగానే వండుగపుతుండా ?
 ఇల్లు ఇరకటం, ఆలు మరకటం.
 ఇల్లుకాలి ఏడుస్తుంటే, చుట్టకు నిప్పివ్వమన్నట్లు.
 ఇల్లు కాలుతుంటే బావి తవ్వించినట్లు.
 ఇల్లే తీర్థం, వాకిలే వారణాసి, కడుపే కైలాసం.
 ఇంటగెలిచి రచ్చ గెలవమన్నారు.
 ఇవ్వాల గుర్రాన్ని ఎక్కడమెందుకు ? రేపు గాడిదనెక్కడమెందుకు ?
 ఇష్టంతో ఇచ్చిందే ఈవి.
 ఇష్టంలేని పెళ్ళాన్ని “ఒసే” అన్నాతప్పే ! “అమ్మా” అన్నాతప్పే !
 ఇసుకతో తాడు పేనినట్లు.
 ఇస్తే చెడేదిలేదు, చస్తే వచ్చేదిలేదు.
 ఇహం మన్ను, పరం పైడి.

ఈ

ఈగను కప్పమింగితే ! కప్పను పాముమింగును.
 ఈగుడి నేను కట్టించలేదు, ఆగుడి ఎవరు కట్టించారో ఎఱుగను అన్నాడట.

ఈచెపోటుకంటె మాటపోటు మానదు.
 ఈడుచూచి పిల్లనియ్యి, పెడిచూచి కొడవలియ్యి.
 ఈనగాచి నక్కలపాలు జేసినట్లు.
 ఈనినపులి పైనబడినట్లు.
 ఈనాడు ఇంటిలో, రేపు మంటిలో.
 ఈవలిగట్టున ఉండే అవుకు అవలిగట్టు పచ్చన.

ఉ

ఉండిచూడు ఊరు అందము, నానాటికీ చూడు నా అందము.
 ఉట్టికి ఎగురలేని వాడు, స్వర్గానికి ఎగురుతానన్నట్లు.
 ఉడుతల ఉప్పులకు మాకులు ఊగునా.
 ఉత్తకుండకు ఉప్పులెక్కువ.
 ఉద్దతులమధ్య పేదలకుండతరమా ?
 ఉచ్చోగికి ఒక ఊరనిలేదు, ముష్టివానికి ఒక ఇల్లనిలేదు.
 ఉన్నవూరు కన్నతల్లివంటిది.
 ఉన్నదే ముడికి పుష్టి, తిన్నదే పనరానికిపుష్టి.
 ఉన్నమాట అంటే, ఉలుకెక్కువ.
 ఉన్నవాడు ఉన్నవాడికే పెట్టును, లేనివాడూ ఉన్నవాడికే పెట్టును.
 ఉపాయమన్నవాడు ఊరిమీద బ్రతుకుతాడు.
 ఉపాయం లేనవాడు ఉపవాసంతో చచ్చాడు.
 ఉపాయం లేనివాణ్ణి ఊళ్ళోనుంచే వెళ్ళగొట్టమన్నారు.
 ఉప్పుతిన్న ప్రాణమూరుకోదు.
 ఉప్పులేదు, కారమూలేదు, అమ్మతోడు కమ్మగుంది.
 ఉయ్యాలలో బిడ్డనుపెట్టి, ఊరంతా వెతికినట్లు.
 ఉలిపికట్టై కేలరా ఊళ్ళో పెత్తనాలు ?
 ఉల్లిని నమ్మి, తల్లిని నమ్మి చెడ్డవాడు లేదు.
 ఉల్లి మల్లికాదు, కాకి కోకిలకాదు.
 ఉల్లిచేసిన మేలు తల్లిఅయినా చేయదు.
 ఉభయభ్రష్టత్వం ఉప్పర సన్మానం.

ఉ

ఉరంతా చుట్టాలు, ఉట్టికట్టుకోను చోటులేదు.
 ఉరకన్నవాడే ఉత్తమయోగి.

ఊరకున్నవాడిని ఊరేమీ చేయలేదు.
 ఊరకున్నవాడికి ఊహలురావు.
 ఊరందరివీ ఒకదారి ఉలిపికట్టెదొకదారి.
 ఊరికేపెట్టెఅమ్మ, నీ మొగుడితోపాటు పెట్టచున్నట్లు.
 ఊరికేపస్త్రే, చూవాడు ఇంకొకడున్నాడు అన్నట్లు.
 ఊళ్ళో అధికారమైనా వుండాలి, ఊరంచు పొలిమైనా ఉండాలి.
 ఊహలు ఊళ్ళేలుతుంటే, కర్మం కట్టెలుమోస్తున్నది.
 ఊళ్ళేలనివారు రాజ్యాలేలుతారా?
 ఊసరవిల్లివదె, రంగులు మార్చేవాడు.

బుం

బుంబరేషం, ప్రజారేషం, అగ్నిరేషం ఉంచరాదు.

ఎంగిలికి ఎగ్గులేదు, తాగుబోతుకు సిగ్గులేదు.
 ఎండచే నీడ మెరయును.
 ఎండిన పిళ్ళగోడు ఎవడికి కావాలి, పండిన ఊళ్ళకు అందఱు ప్రధువులే.
 ఎంతపండినా కూటికే, ఎంత వుండినా కాటికే.
 ఎంత పెద్దగుమ్మడికాయైనా కత్తిపీటకు లోకువే.
 ఎంతదారలైనా కాంతదాసులే.
 ఎందరో చుహానుఖావాలు అన్నారు.
 ఎక్కడవున్నావే కంటి అంటే, వేసినచోటనే గొంగళి అన్నదట.
 ఎక్కడయినా బావ అనుగాని, వంగతోటలో బావా. అనకు.
 ఎక్కడ మేసినా, మన ఇంట్లో పాలిస్తే చాలు.
 ఎక్కడిదిరా ఈ పెత్తనం? అంటే, మూలనుంటే నెత్తినవేసుకున్నానన్నదట!
 ఎక్కడిసీరూ పల్లానికే చేరుతుంది.
 ఎక్కువ తెలివి ఏడుపుల కారణం, తక్కువ తెలివి తన్నుల కారణం.
 ఎగెరెగిరి దంచినా అంతేకూలి, ఎగరకదంచినా అంతేకూలి.
 ఎత్తేవాడుంటే ఏకులబుట్టా బరువే.
 ఎదుట లేకుంటే, ఎదలో ఉండదు.
 ఎడైనా ఏడాదికి నేర్చును, మొద్దు ముప్పైళ్ళ ఏళ్ళకయినా నేర్వదు.
 ఎద్దులేమీ తెలుసును అటుకులరుచి.
 ఎముకలేవి నాలుక ఏమయినా పలుకుతుంది.

ఎరువుల సొమ్ములు బరువులచేటు, తియ్యపెట్టా తీపులచేటు,
అందులో ఒకటిపోతే అప్పులచేటు.

ఎరువు ఉంటే, వెట్టివాడూ సేద్యగాడే.

ఎరువులేని పొలము-వేగంలేని ఏరు.

ఎలుక ఎంత ఏడ్చినా, పిల్లి కనికరిస్తుందా ?

ఎవడి నోటికంపు వాడికి తెలియదు.

ఎవడు శ్రవ్యకున్న గోతిలో వాడే పడతాడు.

ఎవరి ఏడుపు వాళ్ళకే ఎదురు తగులుతుంది.

ఎవరికంపు వారికింపు.

ఎవరిపిచ్చి వారికానందం.

ఎవరికి పెట్టావే దండము? అంటే, మీలో బుద్ధిహీనుడికి అన్నదట.

ఎవరిపాపాన వాళ్ళుపోతారు.

ఏ

ఏ కట్టన నిప్పుంటే ఆ కత్తే కాలును.

ఏ కాలు జారినా మోపుకే మోసం.

ఏకుతో తాకితే, మేకుతో మోదుతారు.

ఏటి ఒడ్డున చేను, చీటికి మాటికి భయం.

ఏటికి ఏటు, మాటకు మాట.

ఏటికి ఎదురీదినట్లు.

ఏటి వంక రెవరు తీరుస్తారు ?

ఏట్లోపారే నీరు ఎవరు తాగితే ఏమి ?

ఏడు మారినా, ఈడు ముదిరినా, ఏమీ మారదు ఈలోకంలో.

ఏడు మెతుకులు తింటే ఏనుగంత నత్తువ.

ఏడ్చేదాని ఎడమ చేతిక్రింద, కుట్టేదాని కుడిచేతిక్రింద కూర్చోరాదు.

ఏడ్చేదాని మొగుడు వస్తే, నా మొగుడూ వస్తాడు.

ఏతాము పాటకు ఎదురు పాటలేదు.

ఏ దారి అంటే, గోదారి అన్నట్లు.

ఏ దేముడు వరమిచ్చినా, పెనిమిటి లేందే పిల్లలు పుట్టరు.

ఏనుగును చూచి కుక్కలు మొరిగినట్లు.

ఏనుగు రొంపిలో కూరుకుపోతే, కాకిగూడా లోకువే.

ఏపాటు తప్పినా సాపాటు తప్పదు.

ఏ మందలో కట్టినా మన మందలో ఈనితే సరి.

ఏమిచేసి బ్రతుకుదునమ్మా అంటే, నోరుచేసుకు బ్రతుకు ఉద్దా ! అన్నదట
 ఏమీలేనమ్మకు ఏతులు లావు, ఉన్నమ్మకు ఆశలు లావు.
 ఏమీ లేనివానికి ఏతులు లావు, స్వాములవారికి జడలులావు.
 ఏ యీకల పక్షి ఆ గుంపులోనే చేరుతుంది.
 ఏ రాయి అయితేనేమి పండ్లూడ గొట్టుకొనడానికి ?
 ఏరు ఎన్ని వంకలుపోయినా నముద్రంలోనే పడుతుంది.
 ఏరు దాటేవరకు ఎంగన్న, ఏరుదాటినాక సింగన్న.
 ఏరు మూరెడు తీస్తే, కొలను బారెడు తీస్తుంది.
 ఏరుకొని తినేపక్షికి, ముక్కున ముల్లు విరిగినట్లు.
 ఏఱు ఎంతపారినా కుక్కకు గతుకు నీళ్ళే !
 ఏఱుదాటి, తెప్ప తగుల బెట్టినట్లు.
 ఏలడానికి ఊళ్ళు లేకపోవచ్చుకాని, ఎత్తుకు తినడానికి ఊళ్లులేవా ?
 ఏ వాడ చియక ఆ వాడ పలుకు పలుకుతుంది.
 ఏ పేషం వచ్చినా, దివిటీవానికేచేటు.

బి

బళ్ళర్య దేవత హరిలోనే ఉంది.

బి

ఒంటికంటే జంట మేలు.
 ఒక కల గనగానే తెల్లవారుతుందా ?
 ఒక చెయ్యితట్టితే చప్పడవునా ?
 ఒకడి పాటు, పదిమంది సాపాటు.
 ఒకనాటి వేషానికి మూతిమీసాలు గొరిగించుకున్నట్లు
 ఒక పాముచేత రెండుసార్లు కరిపించుకుంటామా ?
 ఒకరిదైతే ఓపినంత, తనదైతే తగరమంత.
 ఒకేజోడు అందరికీ సరిపోవునా ?
 ఒక్క దెబ్బకు రెండు పిట్టలు.
 ఒక్కొక్కరాయి తీస్తుంటే, కొండయినా తరుగుతుంది.
 ఒళ్ళు వంగనివాడు దొంగలతో కలసినాడట !
 ఒళ్లు వంగనివారికి ఊరు అచ్చిరాదు.

ఓ

ఓడలు బండవచ్చు, బిండ్లు ఓడలవచ్చు.

ఓనమాలే యిక్కుట, ఒకటిరెండే లెక్కలు.

ఓపనివాడు కోరినిదీ, ఒంటరివాడు ఆడనిదీ లేదు.

ఓపనివారికి వద్దన్నవారే తల్లిదండ్రులు.

ఓరీ రజక చక్రవర్తి! అంటే, అంతపెద్దపేరు మాతెందుకు దొరా!

మీకే ఉండనీయండి అన్నాడట!

పై

'దా'ననటానికి, కాదనటానికి అత్త అధికారంకాని, కోడలికేముంది ?

దాను కాదు అనేమాట లెంతచిన్నవో, వాటిని అనడం అంత కష్టం.

దాషధం కానిది అపనిలో లేదు.

కంచు మ్రోగునట్లు కనకంబు మ్రోగునా ?

కంచెలేని చేను, కన్నతల్లిలేని బిడ్డ ఒకటి.

కంచె పేసినదే కమతము.

కంచే చేనుమేస్తే, కాపేమి చేయగలదు ?

కంటికిరెప్ప, కాలికిచెప్ప.

కంటికి రెప్పలు పోయాక, కాటుక పూలు ఉంటే ఏమాయె ?

కంటివంటి ప్రకాశంలేదు, ముంటివంటి ఆధారంలేదు.

కండ్లు ఉంటేనే కాటుక.

కండ్లు కావాలంటవి, కడుపు వద్దంటది.

కండ్లు పోయిన తరువాత సూర్యనమస్కారాలు.

కండ్లు మూయించవచ్చునుగాని, కలలు గనేటట్లు చేయగలమా ?

కంతి బలపుకాదు, చింత తీరిక కాదు.

కందం చెప్పినవాడు కవి, వందిని పొడిచినవాడు బంబు.

కందకులేదు, చేమకులేదు, తోటకూరకు దురద ఎందుకు ?

కందకులేని దురద కత్తిపేటకా ?

కంచెన పేయని బండికి కావలసినంత సంగీతం.

కంటిలో తింటూ, వెంట్రుకలు వీరినట్లు.

కంసాలివాని ఇంటితెడితే బంగారమంటదుగాని,

కుమ్మరివాని ఇంటి తెడితేమాత్రం పుట్టి అంటుంటుంది.

కట్టిన ఇంటికి వంకరలు చెప్పేవారు వెయ్యిమంది.

కట్టినవానికొక ఇల్లయితే, అద్దెకున్నవాని కన్నీ ఇంట్లే.

కట్టలేనికూరు, గట్టలేని చెరువు.

ఉద్రేకం పొయ్యే లీరుస్తుంది.
 కడచి బ్రతికినామని గంతులు వేయరాదు.
 కడివెడు పాలకు ఒక్క మజ్జిగబొట్టు.
 కడుపుకు పెట్టిందే కన్నతల్లి.
 కడుపు కూటి కేడిస్తే, కొవ్వు పూల కేడ్చిందట.
 కడుపు చించుకుంటే, పేగులు కాళ్ళమీద పడును.
 కడుపు చించుకున్నా. గారడీ విద్యే అన్నట్లు.
 కడుపులో ఎట్లావుంటే, కాపురమట్లా వుంటుంది.
 కడుపులోని మంట కానరాని మంట.
 కడుపులో లేనిది కొగిలించుకుంటే వస్తుందా ?
 కత్తి తలగడకాదు, కల నిజంకాదు.
 కత్తిపోటు తప్పినా, కలంపోటు తప్పదు.
 కథ అద్దం తిరిగింది.
 కథ కంచీకి మన మింటికి.
 కదురు కవ్వము ఆడితే కలవేలేదు.
 కనిపించిననాడు కొడుకులుగాని, కోడళ్లు వచ్చాక కొడుకులా ?
 కన్నీరు క్రిందకు కారుతుంది, వన్నీరు పైకిచిమ్ముతుంది.
 కన్ను మనదే, వేలూ మనదేనని, పొడుచుకుంటామా ?
 కన్నొకటి లేదుగాని, (కా)కంతుడు కాడా ?
 కయ్యానికై నా, వియ్యానికై నా, నెయ్యానికై నా సమత వుండాలి.
 కరక్కాయ కన్నతల్లి.
 కరవమంటే కప్పుకుకోపం, విడవమంటే పాముకు కోపం.
 కరువుకు చింతలు, కాలానికి మామిళ్లు.
 కరువుకు దానరులైతే, పదాలెక్కడ వస్తాయి ?
 కర్మ చండాలునికంటే, జాతి చండాలుడు మేలు.
 కర్ణుడలేని భారతం, శౌంతిలేని కషాయం ఒకటే.
 కర్ణునితో భారతం సరి, కార్తీకమాసంతో వానలుసరి.
 కద్రు అరిగితేనే కాపు బ్రతుకు.
 కలకాలపు దొంగ ఒకనాడు దొరుకును.
 కలలో కాంత, నీటిలో నీడతో సమానం.
 కలలో జరిగింది ఇలలో జరగదు.
 కలలో ఘోగం, కలతోటే సరి.
 కలిగినవాని కందరూ చుటాలే.

కలిపి కొట్టరా, కావేటిరంగా.
 కలిమి లేములు కావడి ఉండలు.
 కలుపు తీయని మడి, దేవుడులేని గుడి.
 కలుపు తీయనివాడు కోత కోయదు.
 రల్లాణానికి ఒకరు వస్తే, కన్నం వేయడానికి ఇంకొకరు వస్తారు.
 కల్లాకపటం లేనివారికి కష్టాలు తప్పవు.
 కల్యాణ మొచ్చినా కష్కొచ్చినా ఆగవు.
 కల్ల పసిడికి కాంతిమెందు.
 కర్త విత్తనం వెల్లిగాదెలు.
 కళ్ళు రెండున్నా, కనిపించే వస్తు చొకటే.
 కవికి, కంసాలికి సీసం తేలిక.
 కవితకు మెప్పు, కాంతకు కొప్పు
 కష్టపడి ఇల్లుకట్టి, కల్లుతాగి తగులబెట్టినట్లు.
 కష్టపడి సుఖపడ మన్నారు.
 కష్ట సంపాదనము, ఇష్ట భోజనము.
 కష్టాలు కలకాలం కాపురముండవు.
 కనవు లేనిదే పశువు లేదు, పశువు లేనిదే పెంటలేదు, పెంటలేనిదే పంటలేదు.
 పంటలేనిదే పంటలేదు.

కాంచనం కర్మ విమోచనం.
 కాకినితెచ్చి పంజరంలో ఉంచితే, చిలుక పలుకు పలుకుతుందా ?
 కాకి ముక్కున దొండపండువలె.
 కాగల కార్యం గంధర్వులే తీరుస్తారు.
 కాచిన చెట్టుకే కఱ్ఱ దెబ్బలు.
 కాటిదగ్గరి మాటలు కూటిదగ్గర ఉండవు.
 కానవచ్చే కొండలను గట్టెక్కి చూడటం ఎందుకు ?
 కానుగ నీడ, కన్నతల్లి నీడ.
 కానున్నది కాకమానదు, రానున్నది రాకమానదు.
 కాపుల కష్టం, భూపుల సంపద.
 కామిగాక మోక్షగామి కాడు.
 కాలం పోతుంది, మాట నిలుస్తుంది.
 కాలికి దూరమైతే కంటికి దూరమా ?
 కాలికి వేస్తే మెడకు, మెడకు వేస్తే కాలికి.
 కాలితో నడిస్తే కాశీకి పోవచ్చునుకాని,

తనతో నడిస్తే తలవాకిలి దాటవచ్చునా ?

కాయ చేయి వున్నంతకాలం కాలం గడుస్తుంది.
కాయజారితే తీసుకోగలం గాని, నోరు జారితే తీసుకోగలమా ?
కాయ వ దాటలేనివాడు కడలి దాటగలడా ?
కాకిపిల్ల కాకికి ముద్దు.

కీదెంచి మేలెంచవలెను.
కీలెరిగి వాతబెట్టాల.

కుంటిసాకులు_కొంటె మాటలు.
కుండ ఎప్పుడువేటో, కుదురు అప్పుడేవేటు.
కుండను మూయను మూకుడున్నదిగాని, లోకుల నోరుమూయను ఏమున్నది ?
కుండలదుమ్ము రోకళ్ళతో దులిపినట్లు.
కుండలు, చాటలు లేవని, వండుకతినటం మానుకుంటామా ?
కుక్కకు ఏ పేషం పేసినా మొరగకమానదు.
కుక్కతోక చక్కనవుతుందా ?
కుక్కతోక పట్టుకుని, గోదావరి ఈదినట్లు.
కుక్కను అమ్మితే, డబ్బు మొరుగుతుందా ?
కుక్కలు బలిస్తే, గోనెలు మోస్తవా ?
కుడితి కుండలోపడ్డ ఎలుకవలె.
కులంచెడ్డా సుఖం దక్కవలె.

కూటికుంటే కోటికున్నట్లు.
కూటిలోనిరాయి తీయలేనివాడు ఏటిలోనిరాయి తీయగలడా ?
కూడబెట్టినవాడు కుడవనేర్చునా ?
కూర్చుండి తింటూవుంటే, కొండఅయినా కరిగిపోతుంది.
కూర్చున్నవానికి కుప్పలు, తిరిగినవానికి తిప్పలు.
కూసే గాడిద వచ్చి, మేసే గాడిదను చెఱచిందట !

కృష్ణాస్నానానికి కొండుభొట్లాళ్ళా ?

కొంగ జవము చేవల కొఱకే.
కొండంత దూదికి కొండంత నిప్పెందుకు ?
కొండంత దేవుడికి కొండంత వత్రి పెట్టగలమా ?
కొండ అద్దమందు కొంచమై ఉండదా ?
కొండకు ఒక వెంట్రుక ముడివేస్తే, వస్త్రే కొండేవసుంది,
ఫోతే వెంట్రుకే పోతుంది.

కొండలో తగరు దీ కొన్నట్లు.
 కొండనాలుకకు మందుచేస్తే, ఉన్ననాలుకకాస్తా ఊడిపోయిందట.
 కొండనుత్రవ్వి ఎలుకనుపట్టినట్లు.
 కొడుకు పునవదైతే, కోవలు పునచాతుందా ?
 కొత్త బకవింత, పాత బకరోత.
 కొనగాతీరనిది, కొనరిచే తీరునా ?
 కొన్నది పంచాయ, కొనరింది గుమ్మడికాయ.
 కొప్పున్నామె ఎటుతిప్పినా అందమే.
 కొఱవితో తలగోకుకొన్నట్లు.

కోడలికి బుద్ధిచెప్పి, అత్త తెచ్చు నాకిందట.
 కోతికి కొబ్బరికాయ చొరికినట్లు.
 కోట్లకేక్కినవారు, ఒకరు ఆవుకొమ్మును, ఇంకొకరు తోకను పట్టుకుంటే,
 ముగ్గురి ఊరి దగ్గర కూర్చుంటాడు.

గ

గంగగోవుపాలు గంటెడే చాలు.
 గంగలో మునిగినా కాకి హంస ఆవుతుందా ?
 గండలోకి ఉప్పులేకుంటే, పాలలోకి పంచదారట.
 గజమూమిథ్య, పలాయనమూ మిథ్య అన్నట్లు.
 గజ శాస్త్రవేత్తలకు గజారోహణం వస్తుందా ?
 గట్టిగా ఆయుష్యముంటే, గరిక నూరిపోసినా బతుకుతాడు.
 గట్టు చేరిన వెనుక, పట్టివానితో పోట్లాడినట్లు.
 గడియ పురసత్తులేదు, గవ్వ ఆదాయంలేదు.
 గతకాలము మేలు వచ్చు కాలము కంటెన్.
 గత జల సేతు బంధనము.
 గతి చెడినా మతి చెడరాదు.
 గతిలేనమ్మకు గంజేపానకం.
 గటిక మేసిన గాడిద చస్తుందిగాని, గటిక చావదు.

గాడిదకు గడ్డివేసి, ఆవును పాలిమ్మన్నట్లు.
 గాడిదకు తనకూత కమ్మగానే వుంటుంది.
 గాడిదకు పులితోలు కప్పితే కడవగలదా ?
 గాడిదకు టోగివీళ్లపోస్తే, బూడిదలో పొర్లాడిందంట.
 గాడిదలతో సేద్యంచేస్తూ, కాలితన్నులకు దడి వ్రేల్చా ?

గాడిద సంగీతానికి ఒంటె ఆశ్చర్యపడితే,

ఒంటె అందానికి గాడిద మూర్ఛపోయిందట.

గాలికిపోయిన కంపను కాలికి తగిలించుకొన్నట్లు.

గాలిని మూటకట్టినా గయ్యాళిపోరు కట్టలేదు.

గాలిలో మేడలు కట్టినట్లు.

గుడిదగ్గరైతే గురుత్వం దూరమవుతుంది.

గుడి మింగేవాడికి తరువులు అప్పుదాలు.

గుడిమింగేవాడొకడయితే, గుడిని లింగాన్ని మింగేవాడింకొకడు,

గుడిని గోవురాన్ని మ్రింగేది మరియొకడు.

గుడ్డిఎద్దు చేలోపడ్డట్లు.

గుడ్డికంటికి పగలయితేనేమి? రాత్రయితేనేమి?

గుడ్డికన్న మెల్లమేలు.

గుడ్డువచ్చి పిల్లను వెక్కిరించినట్లు.

గుమ్మడికాయల దొంగ అంటే, భుజాలు తడుముకున్నట్లు.

గురువు నిలుచుండి తాగితే, శిష్యుడు పరుగెత్తుతూ తాగుతాడు.

గుఱ్ఱము గుడ్డిదయినా, దాజాకు తక్కువలేదు. (తప్పుడు)

గుసగుసలువచ్చి గుడిసెను దాడితెచ్చె.

గురినింద తన ముడ్డికింద నలుపెరుగదట.

గృహప్రవేశానికి వెడుతూ, గుడ్లగూబను చంకనబెట్టుకొని పోయినట్లు.

గొంతులో వచ్చినెలక్కాయ పడ్డట్లు.

గొడుగుపై గొడుగు పెట్టినా ఏడుగుకు అడ్డమా?

గొడ్డలి ఎక్కడపెట్టినావురా? అంటే కొట్టే చెట్టుదగ్గర;

కొట్టే చెట్టెక్కడుందిరా? అంటే గొడ్డలిదగ్గర అన్నాడట.

గొప్పగ తెలిసినవారే, గోతిలో పడతారు.

గొట్టె ఎంత ఎదిగినా తోక బెత్తెడే.

గొట్టె కోనేవాణ్ణి నమ్ముతుంది.

గొట్టెల మందలో తోడేలు పడ్డట్లు.

గొళ్ళెంలేని తలుపు, కళ్ళెంలేని గుఱ్ఱము.

గోచికి ఎక్కువ, కోటకు తక్కువ.

గోచికి మించిన దరిద్రములేదు, ఈతకుమించిన లోతులేదు.

గోటితో పోయేవనికి గొడ్డలి ఎందుకు ?
 గోడకు పూసిన సున్నము విడెములోనికి వచ్చునా ?
 గోడను పెట్టి తడక తన్నాలిగాని, తడక తన్ని గోడను పెట్టరాదు.
 గోడమీది పిల్లివాటము.
 గోడలకు చెవులుంటాయి, సిడలకు నోళ్ళుంటాయి.
 గోధుమలు వేస్తే, బాదములు పండునా ?
 గోముఖవ్యాఘ్రం.
 గోరుచుట్టుపై రోకలిపోటు.
 గోవును గోలెం దగ్గరికి తీసుకెళ్ళగలం గాని, కుడితి తాగించగలమా ?
 గోవేతల్లి, ఎద్దెతండ్రీ !
 గ్రాసంలేని కొలుపు, రసంలేని కావ్యం.

ఘ

ఘడియకు హజీ, ఘడియకు ఘజీ.
 ఘడియ తీరుబాటులేదు, దమ్మిడి ఆదాయంలేదు.

చ

చంకకు ఎక్కినపిల్ల చచ్చినా దిగదు.
 చక్కనమ్మ చిక్కినా, చక్కనే. (అందమే)
 చక్రవర్తి చేస్తే శృంగారం, చాకలిచేస్తే వ్యభిచారం.
 చచ్చినపామును కొట్టడానికి అందరూ బింజే.
 చచ్చేకాలానికి సత్యభామవేషం వేసినట్లు.
 చదివింది, చదువనిది ఒకటిగా ఉండడమే పండితలక్షణం.
 చదివినవాడికన్నా చాకలివాడు మేలు.
 చదువాలేదు, మరువాలేదు.
 చదువవేస్తే ఉన్నమతి పోయినట్లు.
 చదువుకు ముదురు, సాముకు లేత.
 చదువు, చన్నువిడిచి, చన్ను పట్టుకొనేలోపలే రావాలి.
 చదువు చేరెడు, బలపాలు దోపెడు.
 చదువురానిమొద్దు, కదలలేని ఎద్దు.
 చదువు నన్నమయ్యె, ఆయ్యలావయ్యె.
 చమురుదండుగ భాగవతం.
 చల్లకుండకు, చంటిబిడ్డకు చాటుండాల్సి.

చల్లకుపచ్చి ముంత చాచనేల ?

చవుక కొననివ్వదు, ప్రియము అమ్మనియదు.

చచ్చినవాడికళ్ళు చారెడేసి.

చాకలి కొత్త, మంగలిపాత.

చాకలి తెలుపు, మంగలి నునుపు తప్ప, అయ్యదగ్గర ఏమీలేదు.

చాలని బట్టకొంటే చినిగేవరకు దుఃఖము,

చాలని మగని చేసుకుంటే చచ్చేవరకు దుఃఖము.

చాలుపై చాలుదున్నితే చచ్చుచేనైనా పండుతుంది.

చావుకంటే గండంలేదు, గోచికంటే దరిద్రంలేదు.

చావుకబురు చల్లగా చెప్పమన్నారు.

చావుకు చావు పున్నదా ?

చావుకు పెడితేగాని, లంఘణాలకు తేలదు.

చావుతప్పి కన్ను లొట్టపోయినట్లు.

చింత చచ్చినా, పులుపు చావలేదు.

చింతలేనమ్మ సంతలో నిద్రపోయిందట.

చిక్కితే దొంగ, చిక్కకుంటే దొర.

చిక్కినవాడు సిగ్గెఱగడు, బలసినవాడు వావి ఎఱగడు.

చిక్కిన సింహాన్ని బక్క కుక్కకూడా తఱుస్తుంది.

చిక్కుడుతీగకు బీరకాయ కాస్తుందా ?

చిచ్చు అంటుకుంటే చేతులతో ఆర్చగలమా ?

చిచ్చు ఉటుకంగపోతూ, చీరకొంగు నవరించుకొన్నదానివలె.

చిచ్చును ఒడికట్టి తెచ్చినట్లు.

చితి చచ్చినవానిని, చింత బ్రతికినవానిని కాలుస్తుంది.

చిత్తం చెప్పులమీద, ధ్యానం దేవునిమీద.

చిత్తం మంచిదయితే, చేదూ మంచిదవుతుంది.

చిత్తరువునకు జీవంవచ్చినట్లు.

చిదంబర రహస్యం....! (ఆకాశలింగం ; ఏమీలేదని)

చినికి చినికి గాలివాన అయినట్లు.

చినుకులకు చెఱుపు నీండునా ?

చిన్నపామైనా పెద్దకర్రతో కొట్టవలె.

చిన్న పుల్లయినా పల్లగుచ్చ పనికివస్తుంది.

చిన్నవాళ్ళుంటే చిరుతిండి, పెద్దవాళ్ళుంటే ఫలహారం.

చిన్ని నా పొటకు శ్రీరామరక్ష.

చిలుం వదిలితేగాని, ఫలం దక్కదు.
 చిలుక తనముద్దేగాని? ఎదుటిముద్దు కోరదు.
 చిలుకపోతే సంజరమెందుకు ?
 చిల్లర చేవతలకు మొక్కి, చిత్తం చెడగొట్టుకున్నట్లు.
 చిల్లర శ్రీమహాంక్షి.

చీకటిచేత వెలుతురు రాజిస్తుంది.
 చీటికి ప్రాణంవ్రాలు.
 చీడ సిగ్గెరుగదు.
 చీడిలే ఊడే ముక్క తుమ్మిలే నిలుస్తుందా ?
 చీమ ఒళ్ళు చీచుకు బరువు, ఏనుగుఒళ్ళు ఏనుగుకు బరువు.
 చీమలు పెట్టిన పుట్టులు పాములకే.
 చీరపోతు లేరివేయటంకన్న ? బొంతను కార్చివేయటం నిష్కళం.
 చీర సింగ రించేటప్పటికి పట్టుమంతా చూరపోయిందట !
 చీలమడిమలదాకా చీరపుంటే, మోకాలుదాకా సిరి వుంటుందనుకున్నట్లు.

చుట్టరాగి చూచులో పెడితే, ఇల్లుకాలి వెళ్ళవలసి వచ్చిందట.
 చుట్టమై చూడవస్తే దయ్యమై పట్టుకున్నాడట.
 చుట్టాలకు పెట్టినిల్లు చూటపోయింది, వేల్పులకు పెట్టినిల్లు హెచ్చిపోయింది.
 చుట్టు అయినా, మెట్టుదాడిమేలు.

చూచిరమ్మంటే పెండ్లాడివచ్చినట్లు.
 చూచిరమ్మంటే కార్చి వచ్చాడట.
 చూచేవారుంటే సొమ్ములు పెట్టాలి, చేసేవారుంటే పిల్లలు కనాలి.
 చూడబోతే చుట్టాలు, రమ్మంటే కోపాలు.
 చూడతే మానం పోయే, చూపకపోతే ప్రాణం పోయే.
 చూపులవసేగాని, చేపులవసలేదు.
 చూస్తూ ఊరుకుంటే, మేస్తూ పోయిందట.
 చూస్తే చుక్క, లేస్తే కుక్క.
 చూస్తేనీది, చూడకుంటేనాది.
 చూరుకత్తి తెగుతుందికాని, చూపుడుకత్తి తెగుతుందా !

చెట్టు ఎక్కేవానికి ఎంతదాకా ఎక్కుడు పెట్టగలము.
 చెట్టు ఎక్కించి, నిచ్చెన తీసినట్లు.
 చెట్టుకు మడిగుడ్డ కట్టివున్నదిలే, దొంగ చెట్టెక్కుడు అన్నట సోమిదేవస్సు.
 చెటు చచ్చినా చేవ చావదు.

చెట్టుచెదే చాలానికి కుక్కమూతి పిందేలు పుట్టును.
 చెట్టు నాటిపెట్టినవాడు నీకు పోయడా ?
 చెట్టు నాటేదొకడు, ఫలమునుభవించే దొకడు.
 చెట్టునీడకుపోతే కొచ్చునిరిగి పడ్డట్లు.
 చెట్టుపేరు చెప్పుకొని కాయలమ్ముకున్నట్లు.
 చెట్టుమీదిది చేతికి వచ్చినట్లేగాని, ఇక లొమ్మిదయితే వదవుతాయి.
 చెట్టులేని చేను, చుట్టములేని ఊరు.
 చెట్టులేనిచోట ఆముదపుచెట్టే మహావృక్షము.
 చెట్టెక్కి చేతులు విడిచినట్లు.
 చెడిన కాపురానికి ముప్పేమిటి? చంద్రకాంతలు వందే పెండ్లామా!
 అంటే, అయిన ఆప్పుకి అంతేమిటి? అవే ఎందుతాను మగదా! అన్నదట.
 చెడిన చేసుకి ముప్పేమిటి, మొండికానికి చెప్పేమిటి !
 చెడి స్నేహితునింటికిపోవచ్చును గాని, చుట్టానింటికి పోరాదు.
 చెడుకాలానికి చెడుబుద్ధులు.
 చెడు చెడు మనేవారేగానీ, చేతిలో పెట్టేవారు లేరు.
 చెప్పటం తేలిక, చేయడం కష్టం.
 చెప్పింది చేయబోకురా ! చేసేది చెప్పబోకురా !
 చెప్పు కింద తేలువలె.
 చెప్పటకంటే చేయటం మేలు.
 చెప్పు, పట్టుగుడ్డలోచుట్టి కొట్టినట్లు.
 చెప్పలున్నవాడితోను, అప్పులున్నవాడితోను పోరాదు.
 చెప్పులోని రాయి, చెవిలోని జోరీగ, ఇంటిలోని పోరు.
 చెప్పేవానికి చేద స్తమైతే, వినేవానికి వివేకం ఉండద్దా.
 చెప్పేవానికి, చేసేవాడు లోకువ.
 చెయ్యికాలినప్పుడల్లా కుండ వదిలిపెడతామా !
 చెరుకు ఉండేచోటికి చీరులు తామే వస్తవి.
 చెరుకు వంకరబోతే, తీపి చెడుతుందా ?
 చెఱవకురా చెడేవు, ఉరకకురా వడేవు.
 చెరపడానికి చేతులు వస్తాయిగాని, నిలవడానికి చేతులురావు.
 చెఱువు నిండితే కప్పలు చేరవా ?
 చెఱువులో వున్న బత్తెను, కొమ్ములుచూచి బేరం చేసినట్లు.
 చెలిమిని చేదు తినిపించవచ్చునుగాని, బలిమిని పాలు త్రాగించ లేము.
 చెనిటివాని ఎదుట శంఖాదితే,

దాన్ని కొరకను నీ తాతలు లేచిరావాల అన్నాడట.

చేతిలో లేనిది చేలోకి ఎలావస్తుంది.
 చేతి వేళ్లు అయిదూ ఒక రీతిగా ఉంటాయా ?
 చేతులు కాలిన తరువాత ఆకులు పట్టుకున్నట్టు.
 చేదతాడు టరుచైతే బావి పూడ్చుకొంటారా ?
 చేనుపండాలి, ఇల్లుండిండాలి.
 చేప అని మొసలితోట్లో చేయి పెట్టినట్టు.
 చేప పిల్లకు ఈత నేర్పాలా ?
 చేయని చేతులు, కుడవని నోరు.
 చేయని రెక్కలు చెదలు పడతాయి, చేసిన రెక్కలు సేగలువారుతాయి.
 చేలోలేనిది, చేతిలోకెలా వస్తుంది ?
 చేసింది పోదు, చేయంది రాదు.
 చేసిన చేష్టలు ఎవరూ చూడరుకాని, కోసిన ముక్క అందరూ చూచినారట !
 చేసిన పాపాలకు, పెట్టిన దీపాలకు సరి.
 చేసినవారికి చేసినంత పుడూదేవ !
 చేసేవి నాయకాలు. అడిగేవి తిరిపాలు, పెట్టకుంటే కోపాలు.
 చేసేవి లోపాలు, చెప్పితే కోపాలు.
 చేతిలో విషమున్నా తినందేచావడు.
 చేతిలో గడియారం లేకపోయినా

గోడమీద క్యాలెండరయినా కనబడలేదుటయ్యా ?

ఛీ ! కుక్కా ! అంటే ! ఏమక్కా ! అన్నదట !

జ

జగదమెట్లా వస్తాది లింగమయ్యా అంటే,
 బిచ్చం పెట్టవే బొచ్చుముండా అన్నాడట ?
 జగమెరిగిన బ్రాహ్మడికి జందెమేల ?
 జనవాక్యం కర్తవ్యం.
 జన్మానికంతా శివరాత్రి అన్నట్టు.
 జమ్మి ఆకుతో విస్తరి కట్టినట్టు.
 జరుగుబాటుంటే, జ్వరమంత సుఖంలేదు.
 జరిగ వట్టినట్టు.
 జలుబు చుండుతింటే వారందినాలుంటుంది, తినకపోతే ఏడుదినాలుంటుంది.
 జవ్వాది పూసుకొని చంకలెత్తినట్లు.
 జాతి నాగుల చంపుతూ, ప్రతిమ నాగులకు పాలుపోసినట్లు.

జీంకకు కొమ్ములు బరువా ?

జీలేడు పూలకు తుమ్మెదలాశించినట్లు.

జిల్లేళ్ళకు పువ్వులు పూయునా ?

జిహ్వకొకరుచి, పుట్టెకొకబుద్ధి.

జీతం బత్తెం లేకుండా తోడేలు గొట్టెలను కాస్తానన్నదట !

జీవరత్నాన్ని ఇత్తడిలో పొదిగితే రచ్చానికేమిలోటు.

జీలకఱ్ఱలో కఱ్ఱలేదు, నేతిఓరలో నేయిలేదు.

జాట్లంటే ఎన్ని జడలైనా వేయవచ్చును.

జాట్టువున్న ఆమ్మ ఏ కొప్పయినా పెట్టవచ్చు.

జెముడు కంచెకు శ్రేష్టం, రేగడ చేనికి శ్రేష్టం.

జేనెడు పిట్టకు మూరెడు తోక.

జోడు లేని బ్రతుకు_రాడులేని దొంగరము.

ఓ

ఓంకాయ చెట్టెందుకు ఎక్కినావురా ? అంటే, దూడ గడ్డికన్నాడట

గడ్డి చెట్టుపైన ఉంటుందా ? అంటే, లేదుకాబట్టే

దిగి వస్తున్నా నన్నాడట కాయలదొంగ.

డ

డబ్బు ఇవ్వనివాడు, పడవ ముందర ఎక్కును.

డబ్బు రానివిద్య దరిద్రానికే.

డాబునరి బావా ! అంటే డబ్బులేని మరదలా అన్నాడట.

ధిల్లీకి ధిల్లే, పల్లెకు పల్లే.

ధిల్లీకి పోయి ఉల్లిగడ్డ తెచ్చినట్లు.

ధిల్లీకి రాజైనా తల్లికి కాదుకే.

త

తండ్రి చస్తే పెత్తనం తెలుస్తుంది, తల్లిచస్తే కాపురం తెలుస్తుంది.

తండ్రి తవ్విన సుయ్యి అని, దానిలో దూకవచ్చునా ?

తంతే దూవి పరుపుమీద పడ్డట్లు.

తగినట్లు కూర్చోరా, తాకట్లమారి బ్రహ్మ.

తగిలించుకోవడం సులభం, వదిలించుకోవడం కష్టం.

తడక కొంపలో దీపాలు వెలుగవా ?

తడిగుడ్డతో గొంతు కోసినట్లు.

తద్దినపు భోజనానికి పిల్లిస్తే, రోజూ మీ ఇంట ఇట్లాగే జరగాలని దీవించాడట !

తన అన్నం తాను తింటూ, తన గుడ్డ తాను కడుతూ ఊరికి భయపడవలెనా ?

తనకంట్లో దూలాలెట్టుకుని, పరులకంట్లో నలుసు లెంచినట్లు.

తనకంపు తనకింపు, ఒకరికంపు ఓకరింపు.

తనకు కానిరాజ్యం పండితేనేమి ? మండితేనేమి ?

తనకు మాలిన ధర్మం మొదలు చెడ్డబేరం.

తనకు లేదని ఏడిస్తే ఒకకన్ను,

ఇంకొకరికున్నదని ఏడిస్తే ఇంకొకకన్ను పోయిందట !

తనకోపమే తనశత్రువు.

తన గుణము మంచిదయితే, సానివాడలో గూడ కాపురము చేయవచ్చును.

తనదాకా వస్తేకాని, తలనొప్పి బాధ తెలియదు.

తనది తాటాకు, ఇవతలవాళ్ళది ఈతాకు.

తన పెరటిచెట్టు మందుకు పనికిరానట్లు.

తన బలిమికన్న స్థానబలిమి మిన్న.

తనలో తప్పులేకపోతే, గురువుతో గుడ్డులాడవచ్చును.

తనసొమ్ము సోమవారం, మందిసొమ్ము మంగళవారం.

తన్ను తప్పించి ఆకాశమంత పిడుగు పడమన్నట్లు.

తను వలచింది రంభ, తను మునిగింది గంగ.

తప్పులెన్నువారు తండోపతండాలు.

తప్పులెన్నువారు తమతప్పులెరుగరు.

తప్పులేనివారు ధరణిలోలేరు.

తమలపాకుతో తానిట్లంటే, తలుపుచెక్కతో నేనిట్లంటి.

తమలము వేయనినోరు, తమలములేని కోనేరు.

తల ఊపినందుకు తంబూరు బుట్ట యిచ్చి పొమ్మన్నట్లు. (పాటకునితో)

తలకాయలోపలికి దూర్చిన తాబేలువలె.

తలకోసి ముందర పెట్టినా, గారడి విద్యే అన్నట్లు.

తలగడ కింద త్రాచుపామువలె.

తలగొరికించుకొన్న తర్వాత తిథినక్షత్రం చూచినట్లు.

తలదన్నేవాడు పోతే, తాడిదన్నేవాడు పస్తాడు.

తలస్రావం తోకకు వచ్చినట్లు.

తలలు బోడులైన తలపులు బోడులా ?

తలలో నాలుక, పూసలలో దారమువలె.

తలవంచుకొంటే, ఏడు గోడలవాటు.

తలుచుకొన్నప్పుడే తలంబ్రాలు కావాలంటే ఎలాగు ?

తలుపులు మింగేవానికి అప్పుడాయి లోటలౌట.

తల్లికి కూడు పెట్టనివాడు తగవు చెప్పేడు.

తల్లినిచూచి పిల్లను, పెల్లునుచూచి వసువునుకొనవలె.

తల్లిని నమ్మినవాడు, ధరణిని నమ్మినవాడు చెడడు.

తల్లి పుట్టిల్లు మేనమామ (తెరిక) వద్ద పొగడినట్లు.

తల్లిలేని పుట్టిల్లు, ఉల్లిలేనికూర.

తల్లివిషం, పెద్దాము బెల్లం.

తవుడుతింటూ ఓయ్యారమా ?

తవుడుతింటే చచ్చేవానికి విషంపెట్టేవాడు చెట్టి.

తవ్వగా తవ్వగా తథ్యం లేలుతుంది.

తాగినవాడు తప్పినవాడు ఒకటే.

తాగినవానిదే పాట, సాగినవానిదే ఆట.

తాగుటకు ముందు, వ్రాతకు వెనుక చూడవలె.

తాగుబోతు తోడు కోరతాడు.

తాజెడ్డకోతి వనమెల్ల చెజుచె.

తాటాకు చప్పుళ్ళకు కుందేళ్ళు బెదరునా ?

తాటిచెట్టుక్రింద పాలుత్రాగినా, కిల్లే అంటారు.

తాటిచెట్టునీడ నీడకాదు, తగులుకొన్న ముండ పెండ్లాముకాదు.

తాటోటుగాడికి దధ్యన్నం, విశ్వాసపాత్రుడికి గంజన్నం.

తాడు అని ఎత్తి పారవేయనూకూడదు, పాము అని దాటనూకూడదు.

తాడులేకుండా, బొంగరం ఆడించేవాడు.

తాతలనాడు నేతులుతాగాం, మా మాతులు వాసనచూడు.

తాతాదాద్యులేమీ చేయుచున్నాడు ? అంటే ! తప్పుచేసి దిద్దుకొంటున్నాడు.

తాతా ! పెండ్లాడుతావా ? అంటే, నాకెవరిస్తారురా అబ్బాయి అన్నాడట !

తాతా ! సంధ్యవచ్చునా ? అంటే ! ఇప్పుడు చదువుకున్న నీకేరాకపోతే,

అరవై ఏళ్ళకింద చదువుకొన్న నాకు వచ్చునా ? అన్నాడట.

తా దిన తవుడులేదు, వారాంగనకు వడియాలట.

తాను ఒకటితల్లిస్తే, దైవమింకొకటి తలచిట్లు.

తాను దొంగైతే, పరులను నమ్ముడు.

తాబట్టిన కుందేటికి మూడేకాళ్ళు.
 తానుమింగేదాన్ని, తన్నుమింగేదాన్ని చూచుకోవాలి.
 తాను మెచ్చినాని, ఒకరు మెచ్చనడవాలి.
 తా బోతే మజ్జిగచుక్కకు గతిలేదు, చీటివస్తే పెరుగు పంపుతారన్నట్లు.
 తామరాకుపై నీటిబొట్టువలె.
 తాయితలకే పిల్లలుపుడితే, తానెందుకు !
 లాళ్ళపాకవారి కవిత్వం కొంత, తన పైత్యంకొంత.

తించే ఆయాసం, తినకుంటే నీరసం.
 తించేగాని రుచి తెలియదు, దిగితేగాని లోతుతెలియదు.
 తించే బలాబా, వింటే అలాబా. (రాగం)
 తించేమీగడ తినాల, వింటే బేగడవివాల.
 తించే గారెయి తినాలి, వింటే భారతం వినాలి.
 తిండికి పీనుగు, పనికి పీనుగు.
 తిండికి వచ్చినట్టా? తీర్థానికి వచ్చినట్టా?
 తిండి చింత, దండి చింత.
 తిట్టితే చచ్చినవాడు లేడు, చీవించితే బ్రతికినవాడూలేడు.
 తిట్టితే గాలికిపోతవి, తింటే లోనికిపోతవి.
 తిట్టేనోరు, తినేనోరు, తిరిగేకాలు ఊరకుండవు.
 తినగతినగ వేము తియ్యనుండు.
 తినబోతూ రుచులడిగినట్లు.
 తిననేర్చినమ్మ పెట్టనేరుస్తుంది.
 తిని ఉండలేక, తాగి బొందనుపడినట్లు.
 తిని కుడువవలె, ఋజులుపోవలె, పనిజేయ పెండ్లికి పోవలె.
 తినేకూటిలో మన్ను పోసుకున్నట్లు.
 తినేది కుడిచేది తిమ్మక్క, మోసుకు తిరిగేది మొత్తక్క.
 తిన్న ఇంటివాసాలు లెక్కపెడతావేమిరా ?

అంటే పొరుగింటినంగతి నాకేమి తెలుసు అన్నాడట.
 తిమ్మన్నా! తిమ్మన్నా! నమస్కారమంటే, నాపేరు నీకెలా తెలిసింది? అంటే
 నీ ముఖం చూడగానే తెలిసింది అన్నాడట.
 తిరిగి రైతు, తిరుగక బైరాగి చెడుతారు.

తీగ కదిలిస్తే, పొదంతా కదులుతుంది.
 తీగకు కాయ బరువా?

తీటగలవానికి, తోటగలవానికి తీరిక ఉండదు.

తీటబట్టినవాడే గోక్కుంటాడు.

తీపి ఏదంటే—ప్రాణం ?

తీయగా తీయగా రాగము, మూలగా మూలగా రోగము.

తీయడం పెట్టడం తీపులచేటు కనడం కూచోవడం నొప్పలచేటు.

తీరుతీరు గుడ్డలు కట్టుకొని, తిరునాళ్ళకు బోతే, ఊరికొకగుడ్డ ఊసిపోయిందట.

తీర్థం స్వార్థం కలసివచ్చినట్లు.

తుట్టె పురుగుకు రెక్కలు వచ్చినా,

ముసలివాడికి ప్రాయం వచ్చినా పట్టపగ్గాలుండవు.

తుమ్ముకు తమ్ముడు లేడుగాని, ఆవలింతట అన్న ఉన్నాడు.

తులము నాలుకకు లొంభైరుచులు.

తులసి కడుపున దురదగొండి పుట్టినట్లు.

తులసికోటలో ఉమ్మేసినావేమిరా ? అంటే,

యజ్ఞవేదిక అనుకున్నాను అన్నదట !

తులసి వనములో గంజాయి మొక్కవలె.

తులువ నోటికి ఉలవపప్పు.

తూట్లమూసి, తూములు తెరిచినట్లు.

తెగువ దేవేంద్ర పదవి.

తెడ్డుండగా చేయి కాల్చుకున్నట్లు.

తెలివికి తలలేకపోయినా, బోజనానికి పొట్ట ఉంది.

తెలివి తక్కువ, ఆకలి ఎక్కువ.

తెలిసినవారికి ముందరనే ఉన్నది మోక్షం.

తెలిసేవఱకు బ్రహ్మవిద్య, తెలిసినతర్వాత కూసువిద్య.

తెల్లనివన్నీ పాలా ? నల్లనివన్నీ నీళ్ళా ?

తెల్లవారిని సంగతి నీకెట్లాతెలిసింది అని, ఒక రసకుడడిగితే—

బయటికి పోవాల్సినచ్చింది—అన్నదట పల్నాటిసీమ పడుచు ;

టీపం వెలవెల బారింది—అన్నదట పాకనాటిసీమ వెలయాల ;

తాంబూలం అరుచి అయింది—అన్నదట నెల్లూరు నెఱజాణ.

తెల్లారితే చూడు ఎల్లాయి బతుకు.

తేనెటీగలకు తీరుబడి లేనివని.

తేలుకుట్టిన దొంగవలె.

తేలుకు పెత్తనం ఇస్తే, తెల్లవార్లు లెగ కుట్టించటం !

తేలు తేలందీ ! అని అరిస్తే, మొగవాళ్ళను పిలవ్వే అన్నాడట,

మీరు మొగవారుకారా ? అని పెండ్లామంటే, నమయానికి

జ్ఞాపకంచేశావు, కట్ట లెక్కున్నాడట.

తేలుమంత్రమైనా రాకున్నా, పాము పడగపై చేయిపెట్టినట్లు.

తేలేనయ్యకు తిండిమెండు, పండలేనయ్యకు వగవులుమెండు.

తొడిమ ఊడినపండు పడకుండా ఉంటుందా ?

తొలకరి వానలు మొలకలకు తల్లి.

తోకవెంబడి నారాయణా అన్నట్లు.

తోటలమీద వారికి. పే(పి)టలమీద వారికి మొగమాటముండదు.

తోలు తీయకుండానే తొనలు మింగినట్లు.

ద

దంచేదొకరు, పక్కలెగరేసే దింకొకరు.

దండించే దాత లేకుంటే, తమ్ముడు చండప్రచండుడు.

దంపుళ్ళ పాటకు దరిద్రంలేదు.

దగ్గు, సిగ్గు దాచినా దాగవు.

దప్పిగొన్నప్పుడు బావి త్రవ్వినట్లు.

దమ్మిడి పెళ్ళికి రూపాయి బాణసంచా.

దయలేని అత్తకు దండంపెట్టినా తప్పే, ఊరకున్నా తప్పే.

దరిద్రుడికి పిల్లలెక్కువ.

దరిద్రుడికి నద్ది కట్టియిస్తే, ఊరివెలుపల కుంటకాడనే ఛోంచేసి పోయినాడట్లు.

దరిద్రుడి సంగీతానికి భూమ్మకాకాలే తాళపు చిప్పలు.

దరిద్రునికి దైవమే తోడు.

దరిద్రుడి తలకడిగితే పడగళ్ళవానట.

దరిలేనిబావి, దాపులేని కొంప.

దరిలేనిబావి, వితరణలేని ఈవి.

దళకొద్దీ పురుషుడు, దానంకొద్దీ బిడ్డలు.

దాగబోయి, తలారి ఇంట్లో దూరినట్లు.

దాగబోయిన చోట దయ్యాలు పట్టుకొన్నట్లు.

దానంచేయని చేయి-కాయలు గాయని చెటు.

దానాలలో కెల్లా విదానం)షం.

దారిలో దొరికింది, భర్తానికి పోయింది.
దాసరి తప్పు దండంతోసరి.

దిగంబర నన్యానికి చాకలితో అవసరమేమి?
దినదినగండం నూ రేండ్లాయుస్సు.
దినమూ చచ్చేవాడికి ఏదేదెవరు?
దివిటీ ముందు దీపం పెట్టినట్లు.
దివ్వై తీసిన గూడువలె.

దీపము ఆరిన తరువాత దినుసంతా ఒకటే.
దీప మండగనే ఇల్లు చక్కబెట్టుకోవలె.
దీపంపేరు చెబితే చీకటి పోతుందా?
దీపముడ్డి కిందనే చీకటి.
దీపాన వెలిగించిన దివిటీ పెద్దదై నట్లు.
దీపావళికి దీపమంత చలి.

దుక్కి ఉంటే దిక్కుపుంది.
దుద్ధకట్ట అనగానే బుట్ట బద్దలవుతుంది?
దున్నదగ్గరి వీణ వాయించినట్లు.
దున్నపోతు యీనిందంటే, చెంబుతేరా పాలుపితుకుదా మన్నట్లు.
దున్నపోతీనిందంటే దూడను కట్టెయ్ అన్నాడట.
దున్నబోతే దూడలలోను, మేయబోతే పోతులలోను.
దున్నలాగు కష్టపడి, దొరలాగున తినవలె.
దున్నుతూ ఉంటే నాగళ్ళు, పారుతూ ఉంటే నీళ్ళు.
దున్నే అదనులో దూరదేశం పోయి,

కోతలకాలంలో కొడవలి పట్టవచ్చినాడట.

దున్నే ఎద్దునే పొడిచేడి.
దుర్గంధ కుసుమానికంటే, నిర్గంధ కుసుమంమేలు.
దుష్టనిచూచి దూరంగా ఉండమన్నారు.

దూడ పొదుగును కుమ్మితేగాని అవు చేపదు.
దూరపు కొండలు నునుపు.

దెబ్బకు దయ్యం వెరుస్తుంది.

దేవతలకు దుమ్ము, రాక్షసులకు మన్ను.

చేవళం మింగేవాడికి వ్యజస్తంభం లోటలోట.
 దేవుడని మొక్కితే, దయ్యమై వట్టుకొన్నట్లు.
 దేవుడి పెళ్ళికందయ్యా పెత్తనగాండే
 దేవుడిస్తాడుగాని, పండి వార్చి వాత కొడతాడా?
 దేవుడు వర మిచ్చినా, పూజారి వరమీయడు.
 దేవునికి చూపులు, మనకు మేపులు.
 దేశమెవరు ఏలుతున్నా, ధాన్యం దంచితేనే బియ్యమవుతాయి.

దొంగకు చేసు పచ్చి అయితేమాత్రమేమి?
 దొంగకు దొంగ తోడు
 దొంగతనానికీపోతూ, దోలు చంకన బెట్టుకొని పోయినట్లు.
 దొంగలసొమ్ము దొరలపాలు.
 దొంగలుపడ్డ ఆరు నెలలకు కుక్కలు మొరిగినవట.
 దొంగవాడి దృష్టి మూటమీదనే.
 దొంగ సంగతి దొంగ ఎఱుగును.
 దొరకనిపూలు దేవునికర్పణం.
 దొరల చిత్తం, చెట్ల నీడ నిలకడ లేనివి.
 చాటికితే దొంగ, చాటుకకపోతే దొర.
 దోచుకొని పోయినవాడు దొర, దొరకనివాడు దొంగ.

ద్రవ్యం దాచినవాడికీ తెలుసు, లెక్క వ్రాసినవాడికీ తెలుసు.

ధరకు దొర ఎవడు?
 ధర్మానికి బోతే, కర్మం చుట్టుకొన్నదట.

ధైర్యంలేని రాజు, యోచనలేని మంత్రి.

న

సందనవనంలో నాగుబామున్నట్లు.
 నక్క ఎక్కడ? నాగ(క)లోక మెక్కడ?
 నక్క ఒకచోట ఊలవేసి, ఇంకొకచోట గొరీకళ్యాణము పాడువా?
 నక్క కడుపున సింగము పుట్టునా?
 నక్క వినయము, కొంగ జపము.
 నట్టేట పుట్టిముంచినట్లు. (మునిగినట్లు)
 నడచేవాడే పడేది.
 నడమంత్రపు దాసరి పొద్దుమానమెఱుగడు.

నడమంత్రపు వైష్ణవానికి నామాలు పెండు.

నడమంత్రాన నిరివస్తే, నడిరేయి గొడుగు పట్టసున్నాడట.

నడవడికలు చక్కబెట్టేది నాటకము.

నడుము మునిగేదాకా చలి—నలుగురు వినేదాకా సిగ్గు.

సత్తగుల్లలో ముత్యాలు పుట్టునా ?

సన్ను కొడితే కొట్టావుగాని, మా పాపను కొట్టు చూస్తాం అన్నట్లు.

సన్ను ముట్టుకోకు నామాలకాకి అన్నట్లు.

సవుంసకుని చేతికి రంభ దొరికినట్లు.

సమ్మించి గొంతు కోసినట్లు.

సమ్మితి రామన్నా ! అంచే, నా అంతటివాణ్ణి చేస్తానన్నట్లు.

సమ్మిన ఇమ్ము, సమ్మకున్న అమ్ము.

సమ్మి నానవాలు (నానబియ్యం) పోస్తే, పుచ్చి బుజ్జలైనవంట.

సయాన పాలు తాగు, భయాన విషమైన తాగుతారు.

సరుకలేని బంటు, కత్తి చుజుకు లేదన్నట్లు.

సలుగురు నడిచిందే బాట, వలుపురు పలికిందే మాట

సల్లకోడికైనా తెల్లగుడ్డే.

సల్లనివన్నీ నీళ్ళు, తెల్లనివన్నీ పాలు. (అనుకొనేటంత అమాయకుడు)

సల్లినిగూర్చి మంచానికి పెట్టు.

సల్లలకు వెఱచి ఇల్లు విడిచినట్లు.

సవరత్నములున్నా, నరరత్నముండవలె.

సవ్వలేనివారిని నమ్మరాదు.

సవ్విన ఊళ్ళే నగరాలోతాయి.

సవ్విన నావచేనే పండుతుంది.

సవ్వల తోటలో నాగులు తిరుగును.

సవ్వే ఆడుదాన్ని, ఏడ్చే మగవాణ్ణి నమ్మరాదు.

సప్తపదినా బ్రహ్మకారాదు.

సాకిన్ని గంజిమెతుకులు పోయి, నీ కాకలి కాకుండా మందిస్తానన్నాడట.

(మంత్రం చెప్పతాను అన్నట్లు)

సాకే కుక్కకు లింగమేమి ? పానవట్టమేమి ?

సా కోడీ కుంపటి లేకపోతే, ఎట్లా తెల్లవారుతుందో—

ఎట్లా నిప్పు దొరుకుతుందో చూస్తాను అందిట ఒక అవ్వ.

శాగరికం లేనిమాట, నాలుకపై తీట.

శాగలి చుంచది కాకపోతే ఎడేమి చేసాయి ?

నాగుబాము చిన్నదనవద్దు, పాలివాడు నన్ను మనవద్దు.
 నా చెయ్యి నొస్తున్నది, నీ చేతితో మొత్తుకో అన్నట్లు.
 నాడు వ్రాసినవాడు నేడు చెరిపి చుట్టి వ్రాస్తాడా?
 నాథుడు లేని రాజ్యం నానాదారులు.
 నాదముంటే గంట, వాదముంటే తంట.
 నాదికాదు, నా అత్తసొమ్ము అన్నట్లు.
 నానా రుచులు పారితే నాలుకమీద కొటివి పెట్టుకొన్నట్లుంటుంది.
 నా నోట్లో (నీవు) వేలుపెట్టు, నీ కంట్లో (నేను) వేలుపెడతానన్నట్లు.
 నాన్ని నాన్ని వేస్తేవో, నా కొంప తీస్తేవో.
 నా పాతివ్రత్యం నా మొదటిపెనిమిటికే తెలుసు.
 నా పెండ్లి నగమైనదంటే, ఎట్లనయ్యా అంటే, నేను పెండ్లికొడుకుగా
 సిద్ధంగా ఉన్నాను; మిగతా నగానికి పెండ్లికూతురే కావాలన్నాడట..
 మూల వారేగాని (నీమూల) నియమాలవారు గారు.
 నాయనకు పెండ్లి సంబరము, అమ్మకు సవతి సంకటము.
 నారు, నీరు, నోరు, ఉంటే ఏ రాజ్యంలో ఉన్నా ఒకటే.
 నారు పోసినవాడు నీరు పోయక మానడు.
 నాలుక ఉన్నవాడు నాలుగు దిక్కులు తిరుగగలడు.
 నాలుక కటవు, ఎద మెత్తన.
 నాలుక దాటితే సరకము.
 నాలుకలో నారాయణ, చంకలో చురక త్తి.
 నాలుకా! నాలుకా! వీపుకు దెబ్బలు తేకే.
 నావీపు నీవుగీరు, నీ వీపు నేను గీరుతా నన్నట్లు.

(ఒకరినొకరు పొగడికొనుట)

నిండా మునిగినవానికి చలేమి? గాలేమి?
 నిండిన కడుపుకు అన్నం, బట్టతలకు నూనె.
 నిండిన కడుపు నిక్కి మాట్లాడును.
 నిండిన కడుపు నీతి వినదు. (ఎరుగదు)
 నిండుకుండ తొణకదు.
 నిండుచేరు నిలచి పాటును.
 నిండు బండికి చేటగూడ బరువే.
 నిజమాడితే ఉండూరు అచ్చిరాదు.
 నిజమాడితే నిష్కారం.
 నిజము కుటుచ, బొంకు పొడవు.

విజమునకు నింద వచ్చునుగాని, అవమానము రాదు.

విజము నిలకడమీద తెలుస్తుంది.

విజమైన బంగారం నిప్పుకు వెరువదు.

నిత్య కళ్యాణం వచ్చుకోరచున్నట్లు.

నిద్ర పోయినవానిని లేపవచ్చునుగాని, మేలుకొన్నవానిని ఎవడు లేపగలడు :

నిద్ర సుఖమెఱుగదు, ఆకలి రుచి ఎరుగదు.

నిన్న ఉన్నవాడు నేడు లేడు.

నిప్పుకు చెదలంటునా :

నిప్పుకూ, నీళ్ళకూ ఉన్నంత స్పృహం. (వాళ్ళిద్దరికి)

నిప్పు త్రొక్కిన కోతివలె.

నియ్యంతెంతో బర్కతంత.

నిర్వాగ్యునకు నిద్ర, ఆధాగ్యునకు ఆకలి ఎక్కువ.

నిలకడ నీళ్ళకే నాచుబట్టేది.

నిలకడలేని మాట నీళ్ళమాట.

నివురుగప్పిన నిప్పువలె.

నీకు ఎక్కడ సంశయమో, నాకు ఆక్కడే సందేహం.

నీకు రానిది, నేను విననిది, లోకములో లేనిది చెప్పుచున్నట్లు.

నీ కూడుతిని, నీ గుడ్డకట్టి, నాకు కాపురం చేయచున్నాడట.

నీటికి కలువ, మాటకు చలువ.

నీటికొలది తామరతూడు.

నీటిలో జాడలు వెదకినట్లు.

నీటిలో కప్ప నీరు త్రాగకుంటుందా :

నీ తలమీద తేలు ఉన్నదంటే, నీ చేతితోనే కాస్త తీసివేయచున్నాడట.

నీతి లేనివాడు కోతికంటే బీడు.

నీ దున్నడంలో ఏముంది ? ఉండేదంతా నా చల్లడంలో ఉంది.

నీ పెండ్లి పాడైంది నా పెండ్లికి తాంబూలానికి రమ్మన్నాడట :

నీ మగనికి రాగిపోగులే అంటే, నీమగనికి అవీ లేవే అందట :

నీ ముక్కున చీమిడేమమ్మా ! అంటే,

నీ చేతితోనే అటు తుడిచి పొమ్మన్నదట.

నీరు ఉంటే నారు ఉండవలె.

నీరు ఉంటే పల్లె, నారి ఉంటే ఇల్లు.

నీరు నూనె కలుస్తాయా ?

నీరు పల్లమెలుగు, నిజము దేవుడెలుగు.

నీరు విడిచిన మొనలి—నీరు విడిచిన చేప.

నీవు దంచు, నేను పక్కరెగురవేస్తాను.

నీవు నేర్పిన విద్యయే నీరజాక్ష :

నీవు పాడినదానికి, నేను చిన్నదానికి సరిపోయింది ;

తయారినదానికి తంబూరా పెట్టిపో.

నీవు పెట్టకపోయినా, పెట్టే ఇల్లు చూపెట్టు.

నీ వెక్కు—నీ వెక్కు అన్న మర్యాదలు ఇరిగే లోపలే బండి వెళ్ళిపోయిందట.

(హైదరాబాదు మర్యాదల తీరు)

మదుట వ్రాయనిదే నోట పలుకదు.

నూతి కప్పకు సముద్రం సంగతేమి తెలుసును ?

నూతిలో నీరు తోడుకోవాలిగాని, తనంతట తానే పైకి వస్తుందా ?

నూరు కాకులలో ఒక కోకిల.

నూరు నోములు ఒక ఆంకుతో సరి. (వ్యర్థమైపోవును)

నూరు పూసలకు ఒకే కొలికి :

నూరు మాటలు ఒక వ్రాతకు ఈడుకావు.

నెత్తిన నోరుంటే పెత్తనం సాగుతుంది.

నెమలి కంటినీరు వేటకానికి ముద్దా ?

నెమలిని చూచి నక్క నాట్యమాడినట్లు.

నెయ్యి అని అరచి, నూనె అమ్మినట్లు.

నెరజాణ నేరననును, నేర్తుననువాడు నిందలపాలగును.

నేతికుండ నేలబెట్టి, ఉత్తకుండను ఉట్టిమీద పెట్టినట్లు.

నేతిబీరకాయ (సామ్యము)

నేర్చి చెప్పినమాట నెరవాది మాట.

నేర్చినమ్మ ఏడ్చినా బాగుంటుంది.

నేర్చిన బుద్ధి ఏర్చినా పోదు.

నేర్చి బ్రతికినవాడు, నేర్వక చెడ్డవాడు లేడు.

నేల విడిచిన సాము-తాళం విడిచినపాట.

నేల విడిచి సాము-నీరు విడిచి ఈత.

సొంకు పోయేది నెత్తిన వేసికొన్నట్లు.

నోటికి తీపి, పొట్టకు చేటు,
నోటికి, చేతికి చీకటిలేదు.
నోటితో లేదనేది చేతితో లేదంటే నరి
నోరు ఉంటే, ఊరు ఉంటుంది.
న్యాయము లేదనినవానికి అచార్య కటాక్ష మెందుట ?

ప

పంచపాండవులంటే నాకు తెలియదా ? సంచపుకోళ్ళవలె ముగ్గురు అని,
రెండుప్రేళ్ళు చూపించాడట :

పంజరం అందంగా వుంటే పక్షికి సంతోషమా ?
పంజరంలో కాకిని పెట్టగానే సంచపు స్వరమాలపిస్తుందా ?
పంటకు పెంట, పంటకు మంట.
పంట పెంటలో ఉన్నది, పాతి పూరిలో ఉన్నది.
పండనినేల పండుం కంటే, పండేనేల కంచెదేవాలు.

పండిత పుత్రుడు కుంత.
పండితమృత్యులకు పాదుకా పట్టాభిషేకం :
పండినా ఎండినా పని తప్పదు.
పండ్ల చెట్టుకింద ముండ్లకంప ఉన్నట్లు.
పంది ఎంత బలిసినా నంది కాదు.
పందికేమీ తెలుసురా పన్నీరు వాసన ?
పందికొక్కను పాతరలో పెడిలే ఉంటుందా ?
పందిగా పడేండ్లు బతికేకన్నా,

నందిగా నాలుగేండ్లు (బతికేది మేలు) బతిలేకి వాలు.

పంది బురదమెచ్చు పన్నీరు మెచ్చునా ?
పకపక నవ్వేవాడు, గబగబ అరచేవాడు కపటమొగుడు.
పగ గలిగి బ్రతకటం, పామున్న ఇంట్లో బిక్కకడం ఒకటే.
పగటి మాటలు పనికిచేటు, రాత్రిమాటలు నిర్భయచేటు.
పగబట్టిన త్యాచు కాటువేయట మానుటందా ?
పగలుచూస్తే రాత్రికలలో వస్తుంది అన్నట్లు.
పగలు చెయ్యి పట్టుకుంటే రాత్రిమీదగాని రాత్రి పన్నుగీటిలే వస్తుందా ?
పచ్చగా వుంటే పదిమంది చుట్టాలు.
పచ్చడమున్నంత కాళ్ళు చాచు.
పచ్చి బెల్లకాయ గొంతులో పడ్డట్లు.

పచ్చినచెల్లా ఒంగారం ముట్టినచెల్లా మురవ్యం.
 పట్టు పట్టరాదు. పట్టి విడువరాదు.
 పడుచుతో నయ్యాట, పాముతో చెలగాట. (చెల్లాట)
 పడ్డవారు చెడ్డవారు కారు.
 పదము తప్పినా పొసగినతప్పరాదు.
 పదమొక బానిస, రాగమొక రంభ.
 పదిమంది కలవాడు పంద అయినా సేద్యం చేస్తాడు.
 పదిమంది చేరిన పనిపాడు.
 పదిమంది నడచింది బాట, పదిమంది పలికిందిమాట.
 పదిమందిలో వడ్డపాము చావకపోతుందా !
 పదిరాళ్లు వేస్తే ఒకరాల్లైనా తగులదా ?
 పదుగురాడుమాట పాటియై ధర చెల్లు.
 పద్మాసనం వేసి కూచుంటే పరమాన్నం వడ్డిస్తారా ?
 పనసకాయ దొరికినప్పుడే తద్దినం పెట్టమన్నట్లు.
 పనికి బడుగు, తిండికి పిడుగు.
 పని చేయనివాడు ఇంటికి దొంగ, పన్నివ్వనివాడు దివాజానికి చొంగ.
 పని ముద్దా ? పాటు ముద్దా ?
 పరనింద గృహక్షయం, యతినింద కులక్షయం.
 పరులసొమ్ము పాపిష్టి సొమ్ము.
 పరువిచ్చి, పరువు తెచ్చుకో.
 పురువుకీ, కరువుకీ డబ్బు.
 పలుకని వాళ్ళతో పది ఊళ్ళవాళ్ళయినా గెలుపలేరు.
 పల్లెటూరికి పది దారులు. (చొంకలు)
 పశువుల పాలు మేపును బట్టి.
 పసిపిల్లలు, త్రాగుబోతులు నిజం చెబుతారు.
 పాండవులవారి సంపాదన దుర్యోధనులవారి పిండాకూళ్ళకు సరి.
 పాకిదానితో సరసంకంటె, అత్తరు సాహెబుతో కలహంమేలు.
 పాటు చేతగానివాడు మాటలకు మొనగాడు.
 పాడి ఆవును దానంచేసి, పాలు తాను పితుకుకొన్నట్లు.
 పాడికి సంబంధం తమ్ముడు.
 పాడికుండ వగులగొట్టు కొనినట్లు.
 పాడిలేని ఇల్లు, పాడుబడ్డ బీడు.
 పాకది పనికిరాదు, కొత్తది కొరగాదు.

పాపవీరించె, ప్రదానీతికే పేరుస్తారు.
 పాపమని పాలుపోస్తే, వడ్డని వలకబోసినాడట.
 పామూ చావరాదు, బడితే పెరుగరాదు.
 పాయనంలో నెయ్యి ఒలికినట్లు.
 పాలకోసం పొదుగు కోసినట్లు.
 పాలపొంగువదుచు పొంగు.
 పాలలో పంచదార ఒలికినట్లు.
 పాలనముద్రంలోని హంస పడియనీటి కావపడుతుందా ?
 పాలు కుడిచి పొమ్ము గ్రుద్దినట్లు.
 పాలు బోసి పెంచినా పేపకు చేదుబోదు. (తీపిరాదు)

పిండికొద్ది రాట్టె, తిండికొద్ది వసరం.
 పిందేవాడు పిండితే, పిటుకురామైనా పాలిస్తుంది.
 పిచ్చి కుదిరితేగాని పెళ్ళికాదు, పెళ్ళి అయిలేగాని పిచ్చికదరదు.
 పిచ్చివాడికి లోకమంతా సిచ్చే !
 పిచ్చివాని చేతిరాయి తగిలై తగులుతుంది, తప్పితే తప్పుతుంది.
 పిచ్చుకమీద బ్రహ్మాస్త్రం.

పిట్టకు పట్టేదెంత ?
 పిట్టకొంచెము, కూత ఘనము.
 పిట్టపోరు పిట్టపోరు పిల్లి తీర్చినట్లు.
 పిడుగుకు గొడుగడ్డమా ?
 పిడుగుకు, బియ్యానికి ఒకటే మంత్రమా ?

పిణికి వారికే పిడికెడంత మీసాలు.
 పిల్ల నిచ్చినవాడు ఈగ, పుచ్చుకున్నవాడు పులి.
 పిల్లబాపిలో వడ్డదిరా అంటే, ఉండు ? అంబలి శాగి వస్తానన్నట్లు.
 పిల్లలులేనిది ఇల్లుకాదు, పిట్టలులేనిది తోపుకాదు.
 పిల్లకాకికేమి తెలుసు ఉండేయదెబ్బ.

పిల్లా : పిల్లా : పెట్టనిస్తావా ? అని రావూరు రసికు డడిగితే,
 అమ్మనయ్యా; అన్నదట నెల్లరు నెఱజాణ !

పిల్లికి ఎలుక సాక్షి.
 పిల్లికి చెలగాటం (చెల్లాటం), ఎలుకకు ప్రాణసంకటం.
 పిల్లికి రొయ్యల మొలకాడు కట్టినట్లు.
 పిలి శాసాలకు ఉటు తెగుకాయా ?

పీనుగకు చేసిన శృంగారం నగిరికి చేసిన కొలుపు.

పీనుగను పొడిచిన చల్లమువాడు.

పీళ్లవండుగతు గోకులాష్టమికి ఏమి సంబంధము ?

పొందు ఒకచోట, మందు ఇంకొకచోట.

పొంచుమీద కారం చల్లినట్లు.

పచ్చిన మిరియాలకైనా జొన్నలు సరిరావు.

పట్టపె బాదిన పాము చస్తుందా ?

పట్టనివాడు గిట్టనివాడు పుష్కాత్తులు.

పట్టమీద లేలు కుట్టినా నాగుబాము కరచినట్లే.

పట్టినవాడు గిట్టకపోడు.

పట్టుకతో వచ్చినబుద్ధి పుడకలలోగాని పోదు.

పుణ్యంకొద్దీ పురుషుడు, విత్తంకొద్దీ వైభవము.

పుల్లయ్య వేసువరం వెళ్ళినట్లు.

పూచిన పూలెళ్లా కాయలైతే చెట్టు మనునా ?

పూజ కన్నా బుద్ధి, మాటకన్నా మనసు ప్రధానం.

పూజ పునస్కారాలు లేక బూజెక్కి ఉన్నానుగాని, నైవేద్యం

పెట్టు నా మహిమ చూపిస్తాను.

పూబోడి అంటే, ఎవర్రాబోడి ? నీ అమ్మబోడి, నీ అక్కబోడి అన్నదట.

పూర్వోత్తరా లెరిగి పొత్తు చేసుకోవాలె.

పూవు పుట్టగానే పరిమళం వెదజల్లుతుంది.

పూవు పుట్టగానే, వాసన !

పూవులమ్మిన అంగడిలోనే కట్టెలు అమ్మినట్లు.

పూసలలో దారము వలె.

పెంటకున్న పెరిగితే, పేదరైతు పెద్దగును.

పెంటిని బట్టెపాలు వదిలిరాకుండా పోతున్నవా ?

పెండ్లాము బెల్లము, తల్లిదయ్యము.

పెండ్లికి చేసినవప్పు, పేరంటాండ్రు చవిచూడను సరిపోయింది.

పెండ్లికి వెడుతూ పిల్లిచి చంకను పెట్టుక వెళ్ళినట్లు.

పెండ్లికొచ్చినవారు వారే చేస్తారు, పెండ్లామా ! నీ ఒళ్ళు అలిపించుకోకు.

పెండ్లికొడుకు మనవాడేగాని, చెవులపోగులు మాత్రం మనవిగావు.

పెండ్లినాటి వప్పుకూడు దినమూ రమ్మంటే వస్తుందా ?

పెండ్లినాటి సౌఖ్యం లంఖణాలనాడు పలచుకున్నట్లు.

పెండ్లిని చూస్తూ ఒకడుంటే, పెండ్లాన్ని చూస్తూ ఒకడున్నాడు.

పెండ్లి నందడిలో పుస్తైకట్ట మరచాడట !

పెట్టకపోయినా, పెట్టే ఇల్లు చూపసున్నారు.

పెట్టలేనమ్మ పెక్క సీచులకు పెద్ద.

పెడితే తింటారుగాని, తిడితే పడతారా !

పెట్టినదంతా పెరుకాదు, కడుపునీ కాస్తులుగావు.

పెట్టిన పైరంతా మట్టిసాలైలే, రైతు బ్రతుకు కట్టలేగిన చెఱుపు.

పెట్టినవానికి తెలియును విక్షేపము.

పెదవికి మించిన పల్ల-ప్రమిదకు మించిన వర్తి.

పెదవి మందహాసం-పెద చంద్రహాసం.

పెదవిదాటితే వృధివి దాటుతుంది.

పెద్దల ఉసురు పెనుబామై తగులును.

పెద్దిభొట్టూ, పెద్దిభొట్టూ ! నన్యానం తీసుకొంటావా ? అంటే,

చెప్పుతో మాడునకాట్టలే తీసుకోక తప్పుతుందా ? అన్నాడట.

పెనములో నుంచి పొయ్యిలో పడ్డట్లు.

పెరుగగా పెరుగగా పెదబావగారు కోతి అయినట్లు.

పెరుగుట విరుగుట కొఱకే.

పెళ్ళే బాగుంది, పప్పువండిలే మరీ బాగుంటుంది.

పేదల కోపం పెదవికి చేటు.

పేనుకు పెత్తనమిస్తే, తలంతా తెగకొరికి పెట్టిందిట.

పేరు ఒకరిది, పెత్తనం ఇంకొకరిది.

పేరు ఒకరిది, నోరు ఒకరిది.

పైన పటారం, లోనలొటారం.

పైసా ? పైసా ! ఏం జేస్తావంటే, ప్రాణంవంటి మిత్రుణ్ణి పగచేస్తానండట !

పైసాలో పరమాత్ముడున్నాడు.

పొంకణాల పోతిరెడ్డికి ముప్పై మూడు దొడ్లు, మూడు ఎడ్లు.

పొగచుట్టకు సతిమోవికి ఎంగిలి లేదంటారు.

పొగాకు అడుక్కోవాలి, అందలం బయటపెట్టరా అన్నట్లు.

పొట్టివానికి పుట్టెడు బుడ్లు.

పొట్లకాయకు రాయకడిలే సరిగాని, కుక్కతోకకు గడితే ఫలమేమి ?

పొడుమెక్కించే ముక్కూ, పొగపీల్చే నోరూ శుభ్రంగా వుండవు.

పొద్దు తిరుగుడు, దొంక తిరుగుడు.

పొమ్మనలేక పొగబెట్టినట్లు.

పొరుగింటి కలహం వినవేడుక.

పొరుగింటి పుల్లకూర రుచి.

పొరుగింటి బిడ్డను దించి, నీటి లోతు జూచినట్లు.

పొర్లించి, పొర్లించి కొట్టినా, మీసాలకు మన్ను కాలేదు అన్నాడట !

పోక ముడి విప్పతూ, కోక వెల అడిగినట్లు.

పోయినకంటికి మందు వేయబోతే, ఉన్నకిన్ను ఊడ్చుక (ఊడి) పోయిందట !

పోరానిచోట్లకుపోతే, రారాని నిందలు రాకమానవు.

పోరిన పొరుగు, రాచిన కుండలు మనవు.

పోరు నష్టం, పొందు లాభం.

ప్రజలమాటే ప్రభువు కోట.

ప్రజ్ఞలేని శౌర్యం-పదునులేని ఖడ్గం.

ప్రథమ కబళంలోనే మక్షికాపాతం.

ప్రయాణాలు అబద్ధం, ప్రసాదాలు నిబద్ధం.

ప్రసాదానికి ముందు, పనికి వెనుక.

ప్రసూతి వైరాగ్యం, పురాణ వైరాగ్యం, శ్మశాన వైరాగ్యం, అఖావవైరాగ్యం.

ప్రాణంపోయినా మానం దక్కించుకోవలె.

ప్రాణం పోయేటప్పుడు కూడ తాళు పడగ దించదు.

ప్రాణంమీదికి వచ్చినప్పుడు, పంచాంగంచూచి మందుపోస్తారా? (త్రాగిస్తారా?)

ప్రాణ మున్నప్పుడే పంతాలు నెరవేలుతాయి.

ప్రాయము వస్తే పందిపిల్ల కూడ బాగుంటుంది.

ప్రాయాన బెట్టిన పంట-ప్రాయాన కన్నకొడుకు.

ప్రాసకోస మేడ్చానే కూసుముండా ! అన్నట్లు.

ప్రియం మహాలక్ష్మి, చౌక శనేశ్వరం.

ప్రీతితో పెట్టింది పిడికెడైనా చాలు.

ఫ

ఫలానికి తగిన బీజము, నేలకు తగిన నీరు.

బ

బంగారమునకు తావి అబ్బినట్లు.

బంగారు గాఢానికి బంగారు చేపలు పడవు.

బంగారు చెప్పులైనా (ముచ్చెలైనా) కాళ్ళకీ తొడగారి.

బంధువయితే మాత్రం బంధాలు తొలగిస్తాడా?

బంధువుడవు సరేగాని, సైరుతో చేయి పెట్టవద్దు.

బంధువులంతా ఒకటిమ్మ, దావమరిచి ఇంకొకటిమ్మ.

బట్టకలమ్మ పాపట తీయమన్నట్లు.

బత్తెమెక్కడో సత్యమక్కడ.

బయట తన్ని, ఇంట్లో కాళ్ళు పట్టుకున్నట్లు.

బాలవాక్కు బ్రహ్మవాక్కు.

బాబుర బీవెనలు బ్రహ్మ బీవెనలు.

దావా! అని చూడబోతే, రావా? అని కొంగు పట్టుకున్నాడట!

విద్ధ వచ్చినవేళ, గొడ్డు వచ్చిన వేళ.

బూతు లేకున్న నీతిలేదు.

బెల్లము ఉందా అంటే? ఆల్లము ఉంది అన్నట్లు.

బెల్లము ఉన్నంత సేపే ఈగలు ముసిరేది.

బెల్లము పారవేసి ఆకు నాకినట్లు.

బొమ్మకు మొక్కినా నమ్మక ముండవలె.

బోగందాని తల్లిచస్త్రే అందరూ పరామర్శించేవాళ్ళేగాని, బోగందే చస్త్రే
తొంగిచూచే వాళ్ళుండరు.

బోటికి నీటు-కూటికి చాటు.

బోసులో పడ్డ సింహం వలె.

బోసివోటివానికి పేలపిండి ప్రీతి.

బోడిగుండంత సుఖంలేదు. ఊరకున్నంత ఉత్తమంలేదు.

బ్రతికిన బ్రతుకు చెప్పుకుందాము, బయట ఎవరు లేకుండా చూడమన్నాడట.

బ్రతికిన బ్రతుక్కు భగవద్గీత పారాయణమా?

బ్రతికుంటే బలుపాకుతిని బ్రతకవచ్చు.

బ్రహ్మకైనాపుట్టు రిమ్మ తెగులు.

బ్రహ్మచారి ముదిరినా, బెండకాయ ముదిరినా పనికిరాదు.

బ్రాహ్మడా! బ్రాహ్మడా! నీ ఆచార మెంత? అంటే. నీటికొడ్డి అన్నాడట!

(నీళ్ళకొడ్డి ఆచారం).

భ

భగవంతా నాకేం చింత అంటే, పొద్దునలేస్తే పొట్టదే చింత.

భగవద్గీత భగవద్గురుంటారా అంటే, కడుపునిండింది ఇంక తినలేను అన్నాడట.
భయమైనా ఉండాలి, భయమైనా ఉండాలి.

భాగ్యముంటే, బంగారం తింటారా ?
భాషకు తగిన వేష ముండాలి.

భూము లిచ్చినట్లు భూపతు రీయగలరా ?

భోజనానికి వద్దంటే, పట్టుచీర కట్టుకొని వస్తానన్నట్లు.
భోజనంవంటి రాజుంటే, కాళిదాసువంటి కవి ఉంటాడు.

మ

మంచ మెక్కినమీదట మర్యాదలేల ?
మంచమెక్కి వరుస లడిగి నట్లు.
మంచి కొంచెమైనా చాలు, విత్తనం చిన్నదైనాచాలు !
మంచిగాఉంటే నేను చేశాననుకో, మంచిగాలేకుంటే మావాడు చేశాడనుకో.
మంచిమాటకు మందిఅంతా మనవాళ్ళే.
మంచి మంగలైనా, ఎగ గొరిగితే మంటే.
మంచివాడు మంచివాడు అంటే, మంచమెక్కి గంతులు వేశాడట !
మంచివాని కొకమాట, మొరకుకొక వేగి(ఏ)టు.
మంచివానికి మాటే మందు.
మంచిగొడ్డుకు ఒకదెబ్బ, మంచి మనిషికి ఒకమాట.
మంత్రంలేని సంవ్యక్తు మరీ చెంబుడు నీళ్లు.
మంత్రసానితనానికి బిప్పుకున్న తర్వాత, ఏది వచ్చినా పట్టాలి.
మందికి చెప్పాను కానీ, మనకు చెప్పానా ?
మంది యొక్కువయితే (మోపయితే) మజ్జిగ పలుచన.
మందుకు వత్సం, మాటకు సత్సం.
మందుకుపోయిన వాడు మాసికానికి వచ్చినట్లు.
మఱలో పుట్టి, పుట్టలో మాడినట్లు. (గిట్టినట్లు)
మగని సొమ్ముతిని, మిండని పాట పాడినట్లు.
మగవాడు తిరుగక చెడును, ఆడది తిరిగిచెడును.
మగవాని పెండ్లా : ఆడదానిపెండ్లా : అంటే, అదేమో నాకు తెలియదు,
గాడిపొయ్యిదగ్గర కాస్తవేస్తే గతికి వచ్చినాను అన్నాడట !
మట్టిగకు వచ్చి, ముంత చాచినట్లు.
మండికి ఎగట్టు, మాటక. గుట్టు.

మతి ఎంతో గరితంక.

మతి మరే గరితంక మగమ.

మతిరెని మాటలమరితరెని నాట.

మతురెన్ని చెప్పినా మంబుడు మనదు

మదిలోన నొక్కటి, మాట్లాడుటోడి.

మనదల్ల మనమే పడుచున చేసుకుంటామా ? (అనుకుంటామా?)

మనదీపమైలే మాత్రం, ముద్దుపెట్టుకుంటే మాతించాదా ?

మన నువ్వులలో నూనె లేకపోలే, గానుగవాణ్ణి అంటే ఏం రాధం ?

మనసుంటే మార్గముంటుంది.

మనసు మహామేరువు చాటును, కాయ ఉండకం చాటును.

మనసున నాటిన మాటల చెరపలేదు.

మనసు లేని మనవు వలె.

మనసులోని మర్మం దాచుకొనే మానవుడు మాటలు నేర్చినవాడి.

మనస్సుకు మనస్సే సాక్షి.

మనిషి కాటుకు మందులేదు.

మనిషికి ఒకమాట, వండుకొక రుచి. (వసువుకొక దెబ్బ)

మనిషికి మాటే అలంకారము.

మనిషి కొక తెగులు మహిలో వేమా అన్నారు.

మనిషి చస్తే మాట మిగులుతుంది, ఎద్దుచస్తే ఎముక మిగులుతుంది.

మనిషి పేదయితే, మాటకు పేదా ?

మనిషిబొమ్మవ్యాసి కిరింద మనిషి అని ఎందుకు వ్యాసినావంటే,

లేకుంటే కోతి అనుకుంటారన్నాడట.

మనోవ్యాధికి మందులేదు.

మన్ను తిన్న పామువలె.

మన్నును నమ్మి దున్నినవాడే మసీదు.

మన్ను పట్టితే బంగారం, బంగారం పట్టితే మన్ను.

మన్ను, మిన్ను మెత్తనయితే మనుష్యులకు దుర్మతుకు.

మన్ను వెళ్ళకుండా దున్నిలే, పెన్ను వెళ్ళకుండా పండును.

మఱచిపోయి చచ్చినాను, పొగినామా ! కష్టంలే వస్తుందా ?

మనిషాతలో మాణిక్య మట్లు.

మనిషూని చూరేడును నేరేడు చేసినట్లు.

మహాధారతంలో ఆదిపర్వతమన్నట్లు.

మహారాజువారిని మనవి చేసుకుంటే, చురిరెండు వడ్డించమన్నాడట :

మహారాజుకై నా మన్ను నమ్మినవాడే అన్నం పెట్టాలి.

మహావృక్షం క్రింద మొక్కలు పెజుగవు.

మనసు మనువుకేడిస్తే వీవు దెబ్బల కేడిందట.

మట్టిలో మాణిక్యమున్నట్లు.

మా ఇంటికొస్తే మాకేం తెస్తావు? మీ ఇంటికొస్తే మారేమి ఇస్తాను

మాఘమాసములో మృగములు సైతం వణకును.

మా చక్కెరతో మీ పొంగలెందుకు వందలి?

మాటకారి నీటుకాడు.

మాటకు పడిచస్తాము కాని, మూటకు పడిచస్తామా?

మాటకు మా ఇంటికి, కూటికి మీ యింటికి.

మాటకు మాట తెగులు, నీటికి నాచు (పాచి) తెగులు.

మాటకు మాట శృంగారం, పేటకు కోట శృంగారం.

మాటకుముందు ఏడ్చే మగవాణ్ణి, నవ్వే అడదాన్ని నమ్మదాదు.

మాటకు సొంపు, పాటకు ఇంపు.

మాటగొప్ప చెప్ప మాటలు చాలవు.

మాట గొప్పమానిక పిచ్చు.

మాట చుట్టమేగాని, పూట చుట్టం కాదు.

మాట చూడనిదే మనసీయరాదు.

మాట మాటకు తప్పు, బోడి నెత్తికి ముప్పు.

మాటలకు మా యింట్లో, మాపటికి మీ యింట్లో.

మాటలచేత మన్ననలు పొందవచ్చు.

మాటలచేత మహాకాళిని నవ్వించవచ్చు.

మాటలచేత మహారాజు దిడ్డను మనువు తెచ్చుకోవచ్చు.

మాటలచేత మాన్యాలు సంపాదించవచ్చు.

మాటలతో మూటలు కొనవచ్చు.

మాటల పనేగాని, చేతల పనలేదు.

మాటలతోనే మనుజోలువారు పిడూరు దాటినట్లు.

మాటలలో పడి మగనిని ముంచినట్లు,

మాటల సత్రానికి నాదో పల్లా. (నాదొక బస్తా)

మాటలు లకులు, చేతలు పండ్లు. (కాయలు)

మాటలు కోటలు దాటును, కాలు గడవ దాటదు.

మాటలు చెప్పే మొనగాండ్రేగాని, పూచి బిత్తెమిచ్చే పుష్కాత్మయరేరు.
మాటలు నేర్చినసుక్కను వేటకుతీసుకుపోలే, ఇసుకో అంటే, ఇసుకో అన్నదట.
మాటలు పోయినాక మాటలు పనికిరావు.
మాటలే మంత్రాలు, మాకులే మందులు.
మాటే లేకుంటే చోటేలేదు.

మాట్లాడ నేరిస్తే, పోట్లాటరాదు. (పోట్లాడ పనిలేదు)
మాట్లాడుతుంటే వచ్చేవి మాటలు, గొరుగుతుంటే వచ్చేవి చెంట్రుటలు.
(బొచ్చు)

మా తాతలు నేతులు తాగారోయి, మా మూతులు వాననచూడండోయే.

మా చేవునినత్యం మాకు తెలియవా ?

మానవసేవే మూలపవేవ.

మానవులుండరుగాని, మాటలు ఉండి (నిలచి) పోతవి.

మానిందే మందు, బతికిందే ఊరు.

మామా ఒకయింటి అల్లుడే ! అత్త ఒకయింటి కోడలే !

మా యింటాయన వ్రాసింది మా యింటాయనే చదువాలంటే,

మా యింటాయన రాసింది మా యింటాయనే చదవలేడన్నదట !

మారుచీర లేక మేలుచీర కట్టుకొన్నట్లు.

మావాడు దెబ్బలకోరుస్తాడు అంటే, విడిపించే దిక్కులేక అన్నట్లు.

మాన(ష) మెత్తు బంగారు మనిషిని గాడిద చేస్తుంది.

మాసిన కలకు మల్లెపూల అలంకారమా ?

మింగను మెతుకు లేకుంటే, లంజకు లత్తుకట !

మింటికి మంటికి ముడి వేసినట్లు.

మితం కప్పితే హితం తప్పకంటింది.

మిథునంలో పుట్టిన మొక్క, మిసకట్టులో పుట్టిన కొడుకు అక్కరకు వస్తారు.

మిద్దె ఉన్నవాడు బ్రతికి, గుడిసె ఉన్నవాడు చావడు.

మిన్ను చిటిగి మీద పడితే ఆరచేతితో అడ్డగలమా ?

మిన్ను చిటిగి మీద పడ్డట్లు.

మిరపకాయ చిన్నదని మేలమాడరాదు.

మీ ఇంట గేదె, మా ఇంటి దూడ, తీసుకురా కమ్మక్కా వీసెడు నెయ్యి.

మీ గురువులు మా శిష్యులవద్ద చదువుకున్నారు.

మీద మెరుగులు, లోన పురుగులు.

మీ యింట్లో తిని, మా యింట్లో చేయి కడుక్కోనున్నట్లు.

ముందేతి కంఠానికి అడ్డు పెండును ?
 ముందుకపోతే మురికిముండ్ల, వెనుకకు పోతే పెట్టెముండ.
 ముందున్నది మునశ్శ పండగ.
 ముందు పెళ్ళాం దిడ్డలు ముంతపత్తుకు తిరుగుతూ ఉంటే, లండకు
 దిడ్డలులేకని రామేశ్వరం పోయినాడట.
 ముందుకపోయేది ముండ్లకంబ, వెనుకపోయేది వెన్నముక్క.
 ముందు మునగ, వెనుక వెలగ. (కూడదు)
 ముందువచ్చిన చెవులకంటే, వెనుకవచ్చిన కొమ్ములువాడి (ఎక్కువ)
 ముక్కుపట్టుకుంటే ప్రాణం పోతుంది. (దుర్బలుడనుట)
 ముక్కు మూరెడు, సిగ బారెడు.
 ముక్కుమొగం లేనిదిడ్డ. మొదలుతుడ చేసిపాట.
 ముక్కులో ఏవేలు పెట్టినా నరిపోతుంది.
 ముఖము బాగులేదని అద్దం పగలగొట్టినట్లు.
 ముఖానికి ముక్కానర, దండకు కొలికానర.
 ముఖాలుచూచి బొట్టుపెడతారు, పిట్టలుచూచి పీటపెస్తారు.
 ముట్టుకుంటే ముత్యం, పట్టుకుంటే బంగారం.
 ముడి మూరెడు సాగదు.
 ముత్యాలు పగడాలు, ముట్టుకున్న జగడాలు.
 ముడికొమ్మ వంగదు, ముడిగొడ్డు ఈనదు.
 ముడిమికి ముచ్చట్లు లావు.
 ముద్దన పేరు చెడె, మురిపాన నడకచెడె.
 మునిగితే గుండు, తేలితే బెండు.
 మునిగేవానికి తెలుసు నీటి లోతు.
 మున్నూరు శిఖలైనా కూడవచ్చునుగాని, మూడు కొప్పలు కూడరాదు.
 ముప్పొద్దు తిన్నప్పు మొగుడి ఆకలి ఎరుగదు.
 ముసలివానికి ముండ ముద్దు.
 ముసుగులో గుడ్డలాట.
 ముహూర్తం పుంచిదయితే, ఎట్లా ముండ మోసెరా? అన్నట్లు.
 ముగ్గురిని కూర్చెరాముండ దయ్యమ్మ (పెండ్లికొడుకుకు నత్తి
 పెండ్లికూతురికి నత్తి, పురోహితునికి నత్తి)
 మూడు కొప్పలు ఒకడైతే ముల్లోకాలు ఏకమౌతవి.
 మూడు దినాలుంటే మురికిమీద.

మూడు జ్వాలల సంగతి చెప్పగలను, హూకూన్మలో ఇచ్చి పెడుకోలేదు,
కనుక ఈ జ్వాలలో చేర్చుడు నాయలే!
కనుక ము హూన్మలో చేపి ఉండదు.

మూడు పావలాల గుడ్డ, ముప్పై రూపాయల చుట్టు.
మూడు మాటలు
మూడో కరగతిలో ఎందుకు ప్రయాణం చేశావంటే,

అట్టి అన్యాయం.

మూలుగులు మునపటిలాగే, భోజనాలు ఎప్పటిలాగే.

మెడలో రుద్రాక్షలు, మదిలో మదిరాస్తలు.

మెతుకులు చల్లితే కాకులకు కొదువా?

మొత్తగా ఉంటే మొత్తబుద్ధి వేస్తుంది.

మెజుపు బీసంగాదు, మబ్బు గొడుగుకాదు!

మేకకు తెలిసినదంతా మేర సంగలే.

మేతకన్న మనలితేనే బలం.

మేపే రూపు.

మేసేగాడిదను కూసేగాడిద (వచ్చి) చెఱచిందట.

మొండికి సిగ్గులేదు, మొరడకు గాలిలేదు.

మొక్క అయి వంగనిది, ప్రూనై వంగునా?

మొగుడి మీద కోపం పొద్దు మునిగేచటకే.

మొగుడు చచ్చిన వెనుక ముండకు బుద్ధి వచ్చిందట!

మొగుడు ముండా అంటే, ముష్టివాడు (కూడా) ముండా అంటాడు.

మొగునితో పెళ్ళికి, పిల్లలతో తీర్మానికి వెళ్ళరాదు.

మొయిలు విడిచిన ఎండ, మొగుడు విడిచిన ముండ, వట్టి విడిచిన మంట,
ఎత్తివిడిచిన కుండ.

మొటిగో కుక్క కఱవదు.

మొలది విప్పి తలకు చుట్టినట్టు.

య

యథార్థవాది లోక విరోధి.

యథార్థానికి ఏడుచుట్లు, తెరలు అక్కఱలేదు.

యథారాజా తథాప్రజా.

ర

రచ్చకెక్కిన తర్వాత రాయభార మేల?

రత్నాన్ని బంగారంలో పొదిగితే రాణింపు.
 రమాచలే, సీతాచలే, పొద్దునలేస్తే పొట్టేగతి.
 రవిక, వగలు విడ్డకడ్డము, రాత్రి చుగవి కడ్డము.
 రవి గాననిచో కవిగాంచ నేర్చును.
 రసం ముదిరితే రాగం, పాకం ముదిరితే పాట.
 రహస్య మేమిటంటే, (విశేష మేమిటంటే) వడ్లగింజలోది
 బియ్యపుగింజ అన్నట్లు.
 రంకునేర్చినమ్మ బొంకునేర్చనట.
 రంకు సాగితే పెళ్ళెందుకురా : పెదబాబూ అన్నాడట.
 రామేశ్వరం వెళ్ళినా శనేశ్వరం తప్పదన్నట్లు.

ల

లంక కాల్చినవాడు రాముడి లెంక.
 లంకలో పుట్టినవాళ్ళంతా రాక్షసులే !
 లక్ష నక్షత్రాలయినా ఒక చంద్రుడు కాడు.

వ

వంకరో టింకరో వయసే చక్కన.
 వంద మాటలు మాటలాడవచ్చు, ఒక్కనికి పెట్టేది కష్టం.
 వంపున్నచోటికే వాగులు పోతాయి.
 వగలు ఎందుకంటే, పొగాకుకోసం అన్నట్లు.
 వచ్చినపేరు చచ్చినాపోదు.
 వచ్చిపోతూ ఉంటే బాంధవ్యము యిచ్చిపుచ్చుకుంటే వ్యవహారము.
 వచ్చిరాని మాటలు, ఊరీ ఊరని ఊరగాయ రుచి.
 వచ్చిరాని మాట వరహాలమూట.
 వచ్చు కీడు వాక్కే చెప్పను.
 వజ్రానికి సానబుద్ధికి చదువు.
 వట్టిచేతులలో మూరపేసి ఏమిలాభం ?
 వట్టి నేలలో కప్ప అరచినా, నల్లచీమ గుడ్డుమోసినా వాన తప్పదు.
 వసం విడిచిన పక్షి, జనం విడిచిన మనిషి.
 వనితగాని, కవితగాని, వలచి రావాలి.
 వన్నె చీర కట్టుకున్న వంబరమేకాని, వెళ్ళేచుక్క కఱచినదెరుగదు.
 వయసు తప్పినా ఒయ్యారం తప్పలేదు.

వయస్సు మునలెద్దు, మనస్సు కోడెదూడ.
 చరదలు వస్తాయని వర్తలాగవు.
 వశ్యుని వాక్కున విశ్వాదుత్రుడు బ్రహ్మర్షి అనిపించురోవలె.
 పెట్టివాని పెళ్ళం వాదంతటికిలోకుడ.
 వ్యాధికి మందుగాని, విధికి మందా ?
 వ్యాపారం జోరుగా సాగిపోతున్నది, రెండోదెల్లెను ఆమ్మ దబ్బుపంపమన్నట్లు.
 విభంచెడ్డా పలం దక్కవలె.

శంకులో పోస్తే తీర్థం, పెంకులో పోస్తే నీళ్ళు.
 శతకోటి దరిద్రాంకు అనంతకోటి ఉపాయాలు.
 శనేశ్వరానికి నిద్ర ఎక్కువ, దరిద్రానికి ఆశ లెక్కువ.
 శరము తప్పిన చెవులు వినరావు, గుఱము తప్పిన కళ్ళు కానరావు.
 శల్క సారవ్యం.
 శవానికి చేసిన అలంకారంవలె.

స

సంక్రాంతికి చంకలెత్తకుండా చలి,
 సంతలో కొడిలే సాక్షులెవరు ?
 సంతోషం సగం సత్తువ.
 సంపదలో మరపులు, ఆపదలో అజువులు.
 సంపద మరపులు ఆపదలో మ్రొక్కులు
 సంపాదన ఒకరిది, అనుభవం ఇంకొకరిది.
 సంసారం జేనెడు, ఖర్చు బారెడు.
 సంసారం బాగాలేదని సన్యాసం పుచ్చుకుంటే,
 బూడిద, బుట్టకాయగాడిద బరువై నాయట !
 సన్యాసికి దొంగల భయమేమి ?
 సన్యాసి సన్యాసి రాసుకుంటే, బూడిద రాలిందట !
 సభాపిరికివానా : యింటిలో లేడని చెప్పవే !
 సమయానికి లేచి చంకనాకనా ?
 సముద్రం నడుమ ఉన్నా, త్రాగునీటికి కరవే !
 సముద్రములో కెరటాలు అణిగిన తరువాత స్నానం చేదామనుకున్నాడట !
 సముద్రములో వాన పడినట్లు
 సముద్రానికి ఏతాము వేసినట్లు.
 సమ్మూఖానికి రాయభార మేల ?

సరసము విరసము కొఱతే.
 సరిపడనివారు చచ్చినవారితో సమానం.
 సర్కారుకు బాటుగా ఉండాలి, సావుకారి తెదురుగా ఉండాలి.
 సముద్రములో కాకిరెట్ట చందాన.

హ

హంస నడకలు రాకపోయె, కౌకినడకలు మబిచిపోయె.
 హనుమంతుని ముందు కప్పిగంచురా ?
 హరిదాసున కందరూ తనవారే.
 హరిశ్చంద్రుని నోట అబద్ధంరాదు, నా నోట నిజంరాదు.
 హాజరు జవాబు, అదేపోత,

క్షణం చిత్తం-క్షణంమాయ !
 క్షణం తీరికలేదు-దమ్మిడి ఆదాయం లేదు.
 క్షేత్ర మెరిగి విత్తనము, పాత్రమెరిగి ధానము,
 క్షేమంగా వెళ్ళి, లాభంగా రా.

ఇ ది

యూవభూతతి

ప్ర చు రణ

ప్రజా సూక్తం

తెలుగు సామెతల సంకలనం

